

Agnieszka Jędrzejewska

Współczesna szkoła zawodowa

Skierniewice, czerwiec 2020

Spis treści

Spis treści.....	2
Wstęp	3
Rozdział I.....	4
Kształcenie zawodowe jako podsystem w systemie edukacji	4
Rozdział II.....	9
Szkolnictwo zawodowe w Polsce	9
2.1 Oferta edukacyjna szkół a rynek pracy	9
2.2 Rynek edukacyjny	10
2.3 Rynek pracy	11
2.5 Kadra kształcąca.....	13
2.6 Finansowanie.....	15
2.7 Oferta edukacyjna szkół a zawody nadwyżkowe i deficytowe.....	16
Rozdział III	18
Metodologiczne podstawy badań.....	18
3.1 Informacje o szkole	18
3.2 Przedmiot badań własnych.....	19
3.3 Opracowanie wyników ankiety dla uczniów	19
3.3.1 Wnioski z ankiety dla uczniów.....	33
3.4 Opracowanie wyników ankiety dla rodziców	34
3.4.1 Wnioski z ankiety dla rodziców	38
3.5 Wywiad z dyrektorem szkoły.....	39
Zakończenie	42

Wstęp

„Szkoła istnieje po to, aby wyposażyć człowieka w kompetencje które pomogą mu żyć. To miejsce, które ma pomóc poznać własną osobę. Szkoła to przestrzeń, w której bezpiecznie można próbować, testować i doświadczać – siebie i świata”¹

Dokładnie taka jest szkoła, zwłaszcza szkoła zawodowa. Niniejsza praca „Współczesna szkoła zawodowa” jest próbą określenia sytuacji współczesnego szkolnictwa zawodowego. Złożoność kształcenia zawodowego jest niezwykła. Aby móc określić w pełni jego strukturę należy wnikliwie przyjrzeć się zarówno polityce oświatowej państwa i zmianom jakie zostały wprowadzone na przestrzeni lat, a także bacznie obserwować rynek pracy i wszystkie pojawiające się zależności. Dodatkowo należy skupić się na jednostce – odbiorcy - jakim jest uczeń. Na jego oczekiwaniach i predyspozycjach.

Współczesne kształcenie zawodowe próbuje odbudować swoją pozycję na rynku edukacyjnym. Zarówno szkoły branżowe jak i technika walczą o uczniów ze szkołami ogólnokształcącymi. Historia pokazała jak w bardzo szybki sposób można doprowadzić do destrukcji, tak ważnej dla gospodarki gałęzi szkolnictwa. I jak trudno odbudować, to co się zburzyło. Stanowi o tym pierwszy rozdział pracy. Obecny stan szkolnictwa zawodowego, to nadal odbudowywanie pozycji szkół zawodowych.

W drugim rozdziale zastały przedstawione problemy widoczne na rynku pracy, brak finansowania ze strony Jednostek Samorządu Terytorialnego czy starzejąca się kadra nauczycielska. To tylko niektóre problemy z jakimi zmagają się szkoły.

W części badawczej przedstawiono wyniki i analizę ankiet dla uczniów i nauczycieli, a także wywiad z wicedyrektorem Zespołu Szkół Zawodowych nr 2 w Skierniewicach. W pracy wykorzystałam fachową literaturę, artykuły z czasopism branżowych, raporty z badań, wywiady. Ze względu na ograniczony dostęp do literatury z tematu trudno go opisać globalnie. Dlatego wielu zagadnień nie udało się zamieścić w niniejszej pracy.

¹ Ewa Radanowicz, Katarzyna Górkiewicz, *Po co jest szkoła?*, „Edunews”, 15.01.2017
<https://www.edunews.pl/system-edukacji/szkoly/3729-po-co-jest-szkola>

Rozdział I

Kształcenie zawodowe jako podsystem w systemie edukacji

Kształcenie zawodowe to proces. Proces, w wyniku którego uzyskujemy kwalifikacje zawodowe, a także zdobywamy umiejętności zawodowe potrzebne na zmieniającym się rynku pracy. Ukształtowanie sylwetki absolwenta szkoły zawodowej wymaga ogromnej pracy i współpracy wszystkich zaangażowanych w dany proces. W procesie kształcenia zawodowego niezwykle ważna jest umiejętność połączenia kształcenia ogólnego i zawodowego, w tym doskonalenie kompetencji kluczowych nabytych w procesie kształcenia ogólnego. Zatem kształcenie zawodowe powinno stać na równi z kształceniem ogólnym. Odpowiedni poziom wiedzy ogólnej powiązanej z wiedzą zawodową, przyczynia się do podniesienia poziomu umiejętności zawodowych absolwentów szkół, a tym samym zapewnia im możliwość sprostania wyzwaniom zmieniającego się rynku pracy.²

Działania jakie muszą być podejmowane w procesie kształcenia zawodowego, muszą uwzględniać indywidualizację procesu nauczania, dostosowanie się do potrzeb i możliwości dziecka, a także możliwość podnoszenia poziomu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych. To nie wszystko, w dzisiejszych czasach liczy się szybka reakcja za potrzeby rynku. Dlatego szkoły muszą stwarzać uczniom warunki do zdobywania nowych uprawnień zawodowych, aby byli konkurencyjni na rynku pracy.

Kształcenie zawodowe w Polsce na przestrzeni lat

Największy rozkwit szkolnictwa zawodowe osiągnęło po II wojnie światowej. Głównym celem stało się pozyskanie jak największej liczby wykwalifikowanych fachowców, zdziesiątkowanych w wyniku działań wojennych. Odbudowa tej grupy miała napędzać rozwój gospodarczy kraju. W latach pięćdziesiątych XX wieku nastąpiła intensywne rozbudowa szkolnictwa zawodowego. Został powołany Centralny Urząd Szkolenia Zawodowego, którego celem stało się przygotowanie dla podstawowych gałęzi gospodarki narodowej kadr, niezbędnych do wykonywania zadań określonych przez narodowe plany gospodarcze i zabezpieczania prawidłowego podziału tych kadr pomiędzy poszczególne gałęzie gospodarki narodowej. Centralny Urząd Szkolenia Zawodowego przejął od ministra oświaty całokształt spraw szkolnictwa zawodowego. Odpowiednikami kuratoriów na szczeblu województw stały się dyrekcje okręgowe szkolenia zawodowego, a współpraca z resortem oświaty dotyczyła tylko programów i podręczników do przedmiotów

² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego Na podstawie art. 46 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2018 r. poz. 996, 1000, 1290, 1669 i 2245)

ogólnokształcących dla szkół zawodowych, jak również szkoleń nauczycieli przedmiotów zawodowych.³

W okresie transformacji, po roku 1989, szkolnictwo zawodowe zamiast się wzmacniać od strony naukowo-badawczej, zostało osłabione poprzez likwidację jedyne w Polsce Instytutu Kształcenia Zawodowego. W innych krajach takie instytuty były rozbudowywane, a te które już funkcjonowały, zyskiwały znacznie większą rangę. Nie było zaplecza naukowego, z pomysłami, które często w przeszłości już się nie sprawdzały. Wówczas zaczęto zastanawiać się nad kształceniem zawodowym jako elementem struktury systemu edukacji. Jak wspomniano wcześniej, przez kilkadziesiąt lat, od 1945 roku, kształcenie zawodowe było traktowane jako czynnik napędzający na początku odbudowę kraju, a potem jego rozbudowę.⁴ W okresie PRL szkolnictwo zawodowe pozytywnie odpowiadało na zapotrzebowanie Państwa - dostarczało rzesze fachowców. Upadek systemu stał się powodem zacofania technologicznego i obniżył zacofanie gospodarki, a także najgorszy element szkolenia zawodowego, czyli nadprodukcję kadr zawodowych, nie przygotowanych do wymogów zmieniającego się rynku pracy i nowoczesnych technologii.⁵

Do lat dziewięćdziesiątych XX w. ponad 70% uczniów trafiało do szkół zawodowych. Uważano, że taki wskaźnik w nowoczesnym społeczeństwie jest zbyt wysoki. Przez cały okres PRL-u liczba miejsc w liceach ogólnokształcących była limitowana, na poziomie 20%. Okres przełomu zmienił zupełnie patrzanie na kształcenie zawodowe. Zaczęto lansować tezę, że można kształcić w krótkich formach, że szkolne kształcenie zawodowe jest przestarzałe.⁶ Transformacja ustrojowa spowodowała upadek wielu przedsiębiorstw, które finansowały przykładowe szkoły zawodowe i zapewniały miejsca pracy absolwentom szkół.⁷ Rynek pracy był niestabilizowany, zmienny, trudny do przewidzenia. Dodatkowo, przeprowadzona pod koniec lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku reforma edukacji spowodowała zmniejszenie prestiżu i znaczenie szkół zawodowych dla uczniów. Założono, że rozsądnym rozwiązaniem będzie przygotowanie ogólne lub ogólnozawodowe osób mających wejść na rynek pracy.

W wyniku tej reformy na mocy ustawy z dnia 8 stycznia 1999 roku, zlikwidowano następujące typy szkół zawodowych:

³ Gładysz A., *Oświata – kultura – nauka w latach 1947–1959*, Warszawa – Kraków 1981

⁴ Kwiatkowski S., *Szkoły zawodowe muszą uatrakcyjnić ofertę, by przyciągnąć dobrych nauczycieli*, „Prawo.pl”, 12.08.2019, <https://www.prawo.pl/oswiata/reforma-szkolnictwa-zawodowego-a-status-nauczyciela,456946.html>

⁵ Linert S., *Przyszłość i rola kształcenia zawodowego w Polsce w świetle przemian społeczno-gospodarczych i oczekiwań dynamicznie zmieniającego się rynku pracy*, „eko-proj-edu.pl”
<http://www.eko-proj-edu.pl/pliki/Edukacja>

⁶ „Stefan Michał Kwiatkowski, *Szkoły zawodowe muszą uatrakcyjnić ofertę, by przyciągnąć dobrych nauczycieli*, „Prawo.pl”, 12.08.2019, <https://www.prawo.pl/oswiata/reforma-szkolnictwa-zawodowego-a-status-nauczyciela,456946.html>

⁷ J. Dolaczyńska, M. Jura, E. Modranka, B. Trojanowski, B. Zalega *Analiza sytuacji szkolnictwa zawodowego w województwie łódzkim*, „funduszeuropejskie.pl”, Łódź 2017
<http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/39180/Analiza-sytuacji-szkolnictwa-zawodowego.pdf>

1. 5-letnie technika na podbudowie 8-letniej szkoły podstawowej,
2. 3-letnie technika na podbudowie 3-letniej zasadniczej szkoły zawodowej,
3. 4-5-letnie licea branżowe posiadające status szkoły równorzędnej technikum (np. licea ekonomiczne, licea medyczne itd.),
4. 4-letnie licea zawodowe na podbudowie 8-letniej szkoły podstawowej,
5. 3-letnie zasadnicze szkoły zawodowe.

W ich miejsce, na podbudowie nowo utworzonych 3-letnich gimnazjów, wprowadzono jedynie 2-letnią szkołę zawodową, w której mieli podjąć naukę absolwenci gimnazjum niebędący w stanie ukończyć szkoły średniej.⁸

To był koniec szkolnictwa zawodowego. Założenia systemu spowodowały, że nie uzdolnienia, zainteresowania czy predyspozycje do wykonywania konkretnych zadań zawodowych miały stanowić pierwszoplanowe kryterium wyboru nauki w szkole zawodowej, ale problemy intelektualne lub wychowawcze cechujące absolwenta gimnazjum. Oznaczało to, że w zawodach rzemieślniczych powinni pracować „specjaliści” mający deficyty intelektualne.⁹

Drugim, a zarazem ostatnim typem szkoły zawodowej powstałej w wyniku reformy systemu edukacji w 1999 roku były 2-, 3- lub 4-semestralne szkoły policealne z możliwością wprowadzenia kształcenia modułowego, a także indywidualizowania okresu nauki dla absolwentów liceum profilowanego i liceum uzupełniającego.

W wyniku reformy wprowadzono zewnętrzne egzaminy potwierdzające kwalifikacje zawodowe, które zastąpiły egzaminy wewnętrzne odbywające się w szkołach. Niestety formuła egzaminów zewnętrznych była pracochłonna, a także wymagała dużych nakładów finansowych i organizacyjnych. Pozytywnym aspektem stało się ujednolicenie standardów oraz rzetelny i sprawiedliwy wynik uzyskany przez ucznia.

Zmiany, które zakładała reforma z 1999 roku dotycząca likwidacji szkół ponadpodstawowych, miały wejść w życie odpowiednio w 2002 roku i 2004 roku. Ostatecznie, tak się jednak nie stało, z wyjątkiem wspomnianego egzaminu potwierdzającego kwalifikacje.

Nieudolność systemu spowodowała wprowadzenie reformy, ówczesnej reformy. W listopadzie 2001 roku została uchwalona kolejna ustawa oświatowa zmieniająca strukturę szkół ponadgimnazjalnych od 1 września 2002 roku¹⁰. Zgodnie z zapisami nowej ustawy pojawiły się następujące szkoły zawodowe:

⁸ **Franciszek Szlosek**, *Współczesne problemy kształcenia zawodowego w Polsce*, „Meritum” Mazowiecki Kwartalnik Edukacyjny 1 (44) 2017

⁹ *ibidem*

¹⁰ Ustawa z dnia 21 listopada 2001 roku o zmianie ustawy Karta nauczyciela, *ustawy o systemie oświaty oraz ustawy - Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego*, Dz.U. z 2001, nr 11, poz. 1615

1. 4-letnie technika na podbudowie 3-letniego gimnazjum
2. 2-3-letnie zasadnicze szkoły zawodowe na podbudowie 3-letniego gimnazjum,
3. 3-letnie technika uzupełniające na podbudowie 2-3-letniej zasadniczej szkoły zawodowej,
4. 0,5-2,5-letnie szkoły policealne na podbudowie każdej pełnej szkoły średniej.

Prócz reformy strukturalnej uwzględniono również reformę programową, która zakładała korelację pomiędzy podstawą kształcenia ogólnego i podstawą kształcenia w zawodzie, tak aby wzajemnie się uzupełniały, a absolwenci byli mobilni, przygotowani do uczenia się przez całe życie, z większymi szansami na znalezienie swojego miejsca na rynku pracy.

W takim kształcie szkolnictwo zawodowe funkcjonowało do 31 sierpnia 2012 roku.

Z dniem 1 września 2012 roku na mocy ustawy z 19 sierpnia 2011 roku wprowadzono kolejne zmiany:

1. Nowy ustrój szkolny (bez technikum uzupełniającego, liceum profilowanego i liceum ogólnokształcącego uzupełniającego funkcjonującego w trybie stacjonarnym).
2. Nową klasyfikację zawodów szkolnictwa zawodowego, wyodrębniając w każdym zawodzie tzw. kwalifikacje (wprowadzenie zawodów 1-; 2-; i 3-kwalifikacyjnych).
3. Dostosowanie podstawy programowej kształcenia w zawodach do nowej klasyfikacji, przyjmując za punkt wyjścia przy tworzeniu nowej podstawy opisy kwalifikacji wyodrębnionych w zawodach.
4. Wprowadzenie nowej formy kształcenia zawodowego w postaci kursów zawodowych, które mogą być prowadzone poza systemem szkolnym.
5. Zmodernizowanie zewnętrznych egzaminów zawodowych poprzez dostosowanie ich do kwalifikacji wyodrębnionych w poszczególnych zawodach, co znalazło między innymi odbicie w nowej nazwie tego egzaminu (egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie)

Należy zwrócić uwagę, że zgodnie z zapisami ustawy zamknięto uczniom i absolwentom Zasadniczej Szkoły Zawodowej zdobycie średniego wykształcenia i przystąpienia do egzaminu maturalnego w trybie stacjonarnym. Ten fakt, odebrał określonej grupie młodzieży konstytucyjnego prawa do nauki.

Szybko zmieniający się rynek pracy wymusił na ustawodawcy wprowadzenie rozporządzenia, dotyczącego dualnego systemu kształcenia, które zakłada, że kształcenie teoretyczne i ogólne odbywa się w szkole, a umiejętności praktyczne uczniowie nabywają u pracodawcy.

Kolejna zmiana, która weszła w życie z dniem 1-go września 2017 roku na mocy ustawy z dnia 14 grudnia 2016 roku „Prawo oświatowe” zlikwidowała gimnazja, a także wprowadziła:

1. 5-letnie technikum na podbudowie 8-letniej szkoły podstawowej,
2. 3-letnią branżową szkołę I stopnia na podbudowie 8-letniej szkoły podstawowej,
3. 3-letnią szkołę specjalną przyspasabiającą do pracy dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi,
4. 2-letnią szkołę branżową II stopnia na podbudowie szkoły branżowej I stopnia,
5. szkołę policealną dla osób posiadających wykształcenie średnie lub wykształcenie średnie branżowe, o okresie nauczania nie dłuższym niż 2,5 roku.

Dzięki tej ustawie przywrócono drożność dla absolwentów szkół kształcących się w Zasadniczej Szkole Zawodowej, co nie było możliwe w wyniku reformy w 2012 roku, a konstytucyjne prawo, odebrane w wyniku błędu ustawodawcy, zostało zwrócone.

W nowej strukturze szkolnictwa zawodowego można dopatrzeć się analogii do struktury sprzed 1999 roku, natomiast pod względem programowym współczesna szkoła ma być dostosowana do rynku pracy.

Przez ponad 40 lat po wojnie polska oświata, była kreowana przez ideologię socjalistyczną, opartą na systemie centralnego zarządzania. Zmiany, które były nieuchronne, musiały zawierać w sobie nowatorstwo. Niestety, te wprowadzone pod koniec lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia spowodowały, że młodzi ludzie zostali podzieleni na „lepszych i gorszych”, a szkoły zawodowe stały się, w rozumieniu społeczeństwa (głównie rodziców i uczniów) szkołami gorszej kategorii. Kolejne reformy wprowadzane w niedługim czasie również przyczyniły się do słabej kondycji szkolnictwa zawodowego, a skutki odczuwalne są do dnia dzisiejszego.

Rozdział II

Szkolnictwo zawodowe w Polsce

Porównanie sytuacji absolwentów szkół zawodowych z sytuacją absolwentów o profilu ogólnym oraz wyższych poziomów edukacji (wyższe szkoły techniczne i wyższe inne niż techniczne) wykazują, że szkoły zasadnicze zawodowe to ten element edukacji, przed którym obecnie stoją największe wyzwania. To nie spadek liczby uczniów szkół zawodowych, ale silne mechanizmy negatywnej selekcji, niska efektywność nabywania podstawowych umiejętności ogólnych oraz zbyt wolne dopasowanie się szkolnictwa zawodowego do zmian strukturalnych gospodarki są największymi wyzwaniami stojącymi przed szkolnictwem zawodowym.

Obecnie kształcenie zawodowe zmagają się z wieloma problemami. Braki kadrowe, brak odpowiednio wysokiego finansowania, ciągle zmieniający się rynek pracy, dodatkowo niezmienna opinia, że szkoła zawodowa nie wykształci tak dobrze jak szkoła ogólnokształcąca, a także reformy przeprowadzane w krótkim okresie czasu. W rozdziale zostaną zaprezentowane najistotniejsze aspekty kształtujące współczesne szkolnictwo zawodowe, problemy oraz kierunki zmian, w których powinien podążać system kształcenia zawodowego.

2.1 Oferta edukacyjna szkół a rynek pracy

Proces przeobrażania się zmian szkolnictwa zawodowego powinien mieć na celu kształcenie w takich zawodach, które dają szansę na zatrudnianie absolwentów szkół zawodowych na rynku lokalnym, a tym samym mają wpływ na rozwój gospodarczy regionu. Proces ten nie jest możliwy bez wzmożonej aktywności organów administracji publicznej, będących właścicielami i organami nadzorującymi szkoły zawodowe, czyli starostw oraz prezydentów w przypadku miast funkcjonujących na prawach powiatu. Kształcenie dostosowane do lokalnego rynku pracy powinno być realizowane w ścisłej współpracy z innymi lokalnymi interesariuszami. Wydaje się, że kształtowanie lokalnej polityki edukacyjnej nie może się obyć bez takich podmiotów jak: Powiatowe Rady Rynku Pracy i Wojewódzkie Rady Rynku Pracy, lokalni przedsiębiorcy, uczelnie wyższe funkcjonujące w regionie, lokalne organizacje pozarządowe zajmujące się problematyką zatrudnienia, cechy rzemieślnicze, izby przemysłowo-handlowe, instytucje kształcenia ustawicznego. Modernizacja kształcenia musi być również spójna z dokumentacją dotyczącą rozwoju regionalnego np. ze Strategią rozwoju Regionalnego.¹¹

¹¹ Małgorzata Wenclik, *Model wsparcia szkolnictwa zawodowego. Budowanie lokalnej sieci współpracy wyzwaniem lokalnej i regionalnej polityki edukacyjnej*, „Studia z Polityki Publicznej”, 2018, nr 1(17)

2.2 Rynek edukacyjny

Bardzo ważne przy planowaniu kierunków, w jakich kształci szkoła, jest badanie losów absolwentów. Monitoring ich losów, czyli przede wszystkim informacja o podjęciu pracy w zawodzie, pozwala wywnioskować, czy konieczne są zmiany w przygotowaniu zawodowym młodzieży.

Dane raportu "Barometr zawodów" wskazały, że w 2019 r. było aż 31 deficytowych zawodów, czyli takich, w których ofert pracy jest więcej niż pracowników chętnych i z kwalifikacjami do jej podjęcia. W 2016 r. takich zawodów było "zaledwie" 19. Najbardziej deficytowe zawody dotyczą branży: budowlanej – brakuje m.in. betoniarzy, cieśli, stolarzy, murarzy, tynkarzy, operatorów i mechaników sprzętu, produkcyjnej – spawacze, ślusarze, elektrycy, krawcy oraz transportowej – przede wszystkim kierowców autobusów, ciężarówek. Biorąc po uwagę prognozy zamieszczone na rok 2020 dla powiatu skierniewickiego i miasta Skierniewice deficyt dotyczy 19 zawodów z branży podanej powyżej oraz dodatkowo zawodu nauczyciela praktycznej nauki zawodu i nauczyciela przedmiotów zawodowych.¹²

Zastanawiające jest, dlaczego młodzi ludzie, mimo rynkowego zapotrzebowania, nie chcą kształcić się we wspomnianych wyżej kierunkach? Okazuje się, że odpowiedź na to pytanie jest prosta. Dla współczesnego młodego człowieka, przyzwyczajonego do tego, że ma wszystko od razu i bez wysiłku zarówno umysłowego jak i fizycznego, warunki pracy są za trudne, a konieczność zdobycia kosztownych i wymagających poświęcenia czasu uprawnień jest celem zbyt dalekosiężnym.

Rząd ma możliwość wpływania na strukturę kształcenia za pomocą rozmaitych narzędzi: od systemu stypendiów, które skłonią młodzież do wyboru strategicznie istotnych zawodów do zmian w systemie finansowania edukacji, po modyfikację algorytmu subwencji oświatowej, która za pośrednictwem samorządów wpłynie na ofertę edukacyjną.¹³

Decyzję o otwarciu lub zamknięciu klas w określonym profilu kształcenia/zawodach podejmują dyrektorzy szkół w porozumieniu z organem prowadzącym. Planowanie naborów na poziomie ponadgimnazjalnym jest przedsięwzięciem złożonym, ponieważ dyrektorzy muszą uwzględnić dotychczasowe nabory, określić preferencje i możliwości uczniów ostatnich klas szkół podstawowych, oszacować skalę migracji edukacyjnych do innych powiatów. Trafność przyjętych założeń weryfikują dopiero decyzje poszczególnych uczniów (i ich rodziców) o wyborze określonych szkół, klas i zawodów. Dodatkowym wyzwaniem dla

¹² Bruzda A., Pawlata K., *Barometr zawodów 2020. Raport podsumowujący badanie w województwie łódzkim*. Kraków, 2019

¹³ K. Bulkowski, P. Grygiel, G. Humenny, M. Kłobuszewska, M. Sitek, J. Stasiowski, T. Żółtak, *Absolwenci szkół zawodowych z roku szkolnego 2016/2017. Raport z pierwszej rundy monitoringu losów edukacyjno-zawodowych absolwentów szkół zawodowych*, Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych, 2019

zarządzających oświatą jest stałe kontrolowanie trendów demograficznych (np. spadek liczby uczniów w szkołach regionu), które należy uwzględniać również przy planowaniu gospodarowania zasobami kadrowymi szkół.

Wprowadzenie nowych zawodów do oferty kształcenia wymaga uzyskania opinii Powiatowej i Wojewódzkiej Rady Rynku Pracy. Mają one charakter doradczy i zrzeszają przedstawicieli JST, instytucji rynku pracy, organizacje pozarządowe działające w obszarze polityk rynku pracy, organizacje pracodawców i związki zawodowe. Dzięki zaangażowaniu instytucji rynku pracy, ciała te mają dostęp do aktualnych informacji gromadzonych przez urzędy pracy na temat zawodów deficytowych i nadwyżkowych. Głównym zadaniem Powiatowych Rad Rynku Pracy jest ocena proponowanych kierunków kształcenia w kontekście potrzeb społeczno-gospodarczych powiatu lub regionu. Zanim dojdzie do konsultacji na szczeblu powiatowym lub wojewódzkim, dyrekcja szkoły zawodowej powinna zbadać zapotrzebowanie na oferowane kierunki wśród lokalnych pracodawców. Podobne konsultacje mogą przynosić dobre efekty, ale rzadko gwarantują zagospodarowanie pełnego naboru w ramach bieżącego rocznika.

Za podaż na rynku edukacyjnym odpowiadają szkoły i placówki pozaszkolne, które kształtują swoją ofertę w wyniku, opisanych wyżej procesów decyzyjnych. Propozycje uruchomienia nowych zawodów są uzależnione do zasobów materialnych i kadrowych szkół. Elastyczność szkoły w zakresie propozycji zawodów i specjalności jest zatem już na wstępie ograniczona – oferta nauczanych zawodów zależy od bieżącego potencjału kadrowego szkół, a w szczególności od dostępności nauczycieli przedmiotów zawodowych.

Na decyzje o wyborze kierunków kształcenia mogą mieć wpływ przeświadczenia ucznia lub jego rodziców odnośnie perspektyw zatrudnienia w danym zawodzie i związanych z nim zarobków. Jednak założenie, iż podejmowane decyzje są racjonalne w sensie ekonomicznym jest chybione – chociażby przez wzgląd na ograniczony dostęp do informacji. Z dotychczasowych badań wiadomo, że o wyborze zawodu decyduje również bliskość szkoły, presja rówieśnicza (chęć kontynuowania nauki w dotychczasowej grupie), przekonania o własnych talentach, umiejętnościach i zainteresowania, wyobrażenia na temat charakteru pracy w danym zawodzie oraz wiele innych.

2.3 Rynek pracy

Rynek pracy funkcjonuje wedle innych reguł niż opisywany wyżej rynek edukacyjny. Pracodawcy kształtują popyt na pracę, który zależy od wielu czynników – popytu na ich dobra/usługi, poziomu wynagrodzeń (w tym kosztów pracy), zmian technologicznych, koniunktury gospodarczej i innych czynników. Nowo wypromowani absolwenci szkół kształcących zawodowo konkurują o oferty pracy z bardziej doświadczonymi pracownikami.

Ci ostatni mają zwykle wyższe oczekiwania płacowe, ale, z perspektywy pracodawcy, rekompensować mogą je niższe koszty wdrożenia ich do pracy i większa efektywność. Ponadto, o wyborze określonych ścieżek edukacyjnych decyduje szereg indywidualnych czynników: oczekiwania odnośnie wynagrodzeń, postrzegany prestiż, percepcja realnego obciążenia związanego z wykonywaniem pracy i jej wpływem na zdrowie, antycypowane perspektywy rozwoju zawodowego czy możliwości pogodzenia pracy z życiem osobistym. Dlatego uzyskanie wykształcenie i dostępność ofert pracy zgodnych z wyuczonym zawodem to jedno z wielu czynników, które mają wpływ na decyzje zawodowe absolwentów.

W idealnym świecie chcielibyśmy, aby popyt na pracę kształtowany przez pracodawców odpowiadał podaży pracowników.

Ogólnie panująca opinia wśród społeczności oraz przekazywana przez pracodawców to „trudność ze znalezieniem odpowiednich pracowników”. Nie zawsze te trudności wynikają z niedoborów pracowników w najbardziej poszukiwanych zawodach. Bardzo często pracodawcy wskazują na braki u nowych pracowników trzech kategorii kompetencji – zawodowych, samo organizacyjnych i interpersonalnych. Narzekanie pracodawców na nieodpowiedni poziom kompetencji u kandydatów wymusiło na ustawodawcy zmodyfikowanie programów kształcenia pod tym kątem. Za niedopasowanie kompetencyjne odpowiedzialność ponoszą częściowo sami pracodawcy, którzy często szukając pracowników, posługują się potocznymi wyobrażeniami co do wymagań kompetencyjnych w obrębie rekrutowanych stanowisk.¹⁴

Istotnym elementem reformowania szkolnictwa zawodowego jest dążenie do stworzenia systemu dualnego kształcenia, które funkcjonuje skutecznie od wielu lat w krajach zachodnich. Dualny model kształcenia zawodowego jest to forma kształcenia wysoko oceniana w Unii Europejskiej. Wzorem do naśladowania jest system niemiecki, który ulega ciągłym modyfikacjom pod wpływem przemian w systemie gospodarczym i na rynku pracy.

Model dualnego kształcenia zakłada, że uczniowie szkół zawodowych będą się uczyli zawodu w sposób jak najbardziej praktyczny. Może to się wiązać z takim rozwiązaniem, że uczeń spędza dwa dni w szkole, gdzie ma okazję na teoretyczne zapoznanie się i wprowadzenie w arkana zawodu, natomiast kolejne trzy dni spędza u pracodawcy pod okiem nauczyciela zawodu (najlepiej osoby zatrudnionej w danej firmie). To rozwiązanie daje okazję na poznanie w praktyce tajników zawodowych, wykonywanie czynności, zadań zawodowych w środowisku najbardziej zbliżonym do realnego środowiska pracy, w którym po skończeniu szkoły absolwent może podjąć zatrudnienie. Kształcenie dualne w Polsce jest możliwe, ale tylko wtedy, gdy silnie zaangażują się pracodawcy. Ma to istotne znaczenie,

¹⁴ *Polski rynek pracy – wyzwania i kierunki działań na podstawie badań Bilans Kapitału Ludzkiego 2010–2015 J. Górniaka (red.)* Warszawa – Kraków: Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, 2015

gdyż daje możliwość na bieżąco korygowanie treści programów kształcenia i pozwala iść równo z postępem technologicznym. Oprócz wspólnego definiowania treści programowych, kluczem do sukcesu jest dbanie o jakość praktycznej nauki w miejscu pracy. Zakłady pracy tworzą optymalne miejsce do nauki, zapewniają rozwój umiejętności pracy na nowoczesnym sprzęcie oraz umiejętności miękkich poprzez obcowanie z innymi pracownikami, współpracę, negocjacje czy pracę w małych zespołach. Również proces zatrudniania staje się łatwiejszy, ponieważ pracodawca może wcześniej poznać przyszłego pracownika i ocenić jego umiejętności. Dodatkowo pracodawcy na bieżąco mogą sygnalizować swoje potrzeby i określać wymagania dotyczące pracy, a także informować, w których obszarach brakuje pracowników z określonymi umiejętnościami. Korzyści jakie płyną z dualnego kształcenia zależą od jego jakości. Jeżeli nie będzie nad nią kontroli, kształcenie młodych ludzi może prowadzić do nazwania tej grupy taną siłą roboczą i generowania bardzo wąskich i charakterystycznych dla konkretnej firmy umiejętności. Stąd potrzeba wprowadzenia formalnego monitoringu i egzekwowania ustaleń. Jednym z nich byłoby zapewnienie minimalnego wynagrodzenia dla uczniów, a także zewnętrzne poświadczenie odbywania kształcenia lub zawarcie umowy z zakładem kształcącym.

Wprowadzenie modelu dualnego kształcenia daje duże możliwości władzom lokalnym – organom właścicielskim szkół, które powinny się kierować kilkoma priorytetami. Po pierwsze, zapewnieniem rozwoju lokalnych przedsiębiorstw, które powinny mieć dostęp do możliwie najlepiej wykształconej kadry. To bezpośrednio wiąże się z drugim elementem, a mianowicie zapobieganiem migracji młodych pracowników do innych regionów lub za granicę w poszukiwaniu pracy i możliwości rozwoju zawodowego. Dlatego też w skutecznym reformowaniu szkolnictwa zawodowego konieczna jest maksymalna współpraca władz lokalnych, lokalnych przedsiębiorców, zrzeszeń pracodawców, szkół (dyrektorów i kadry nauczycieli zawodu). Szkolnictwo zawodowe musi się opierać na potencjale regionalnej gospodarki.¹⁵

W dobie zmieniającej się technologii i zapotrzebowania na umiejętności na rynku pracy uczniowie odbywający praktyczną naukę zawodu potrzebują elastyczności umożliwiającej im dokonywanie szybkich zmian w kontekście kariery zawodowej, a także dostęp do wiedzy, który zapewnić mogą dobrzy nauczyciele.

2.5 Kadra kształcąca

Jak zaznaczono powyżej, kluczowym elementem efektywnego kształcenia zawodowego są dobrzy nauczyciele. Według raportu „Analiza sytuacji szkolnictwa zawodowego w województwie łódzkim” z 2017 roku, starostwa powiatowe oceniają dość dobrze stan kadry

¹⁵ **Małgorzata Wenclik**, *Model wsparcia szkolnictwa zawodowego. Budowanie lokalnej sieci współpracy wyzwaniem lokalnej i regionalnej polityki edukacyjnej*, „Studia z Polityki Publicznej”, 2018, nr 1(17)

kształcenia zawodowego. W 14 powiatach wskazano, że kadra jest dobrze przygotowana, zaś w 11, że kadra się starzeje, przez co zaczyna brakować nauczycieli kształcenia zawodowego i instruktorów praktycznej nauki zawodu. Zastanawiające jest, że tylko w jednym powiecie, opoczyńskim uznano, że kadra jest niedostatecznie przygotowana i wymaga dokszałcenia.¹⁶ Należy jednak zwrócić uwagę, że ten temat jest bardziej złożony. Nie chodzi tylko o to, czy nauczyciel jest wyszkolony, czy nie, bo na jakość dzisiejszego nauczyciela ma wpływ szereg innych czynników.

Z punktu widzenia uczniów szkół zawodowych najważniejsze jest, jaki poziom prezentuje nauczyciel zawodu. Niektórzy nauczyciele i instruktorzy nie mają aktualnego doświadczenia w środowisku pracy. W celu odbudowy prestiżu kształcenia zawodowego w Polsce począwszy od 1 września 2019r. nauczyciele teoretycznych przedmiotów zawodowych i nauczyciele praktycznej nauki zawodu są zobowiązani doskonalić umiejętności i kwalifikacje zawodowe potrzebne do wykonywania pracy poprzez uczestniczenie w szkoleniach branżowych realizowanych w trzyletnich cyklach, w łącznym wymiarze 40 godzin w cyklu. W ten sposób szkoła będzie dysponowała nauczycielami zawodu z wysokimi kwalifikacjami, co będzie skutkowało podniesieniem jakości kształcenia, a w ślad za tym – wysoką zdawalnością przez uczniów egzaminów zawodowych. Taka szkoła będzie się cieszyła renomą w regionie i dużym zainteresowaniem kandydatów oraz zaufaniem rodziców. Absolwenci szkoły będą poszukiwani na rynku pracy oraz będą dobrze przygotowani do dalszego podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych i poziomu wykształcenia.

Innym problemem jest fakt, że młodzi ludzie nie chcą realizować nauczycielskiej misji. Praca nauczyciela dla absolwenta politechniki, czy innej szkoły technicznej jest zdecydowanie nieatrakcyjna. Przykład z Zespołu Szkół Zawodowych nr 2 w Skierniewicach może to potwierdzić. Od 2010 roku zostało zatrudnionych trzech młodych nauczycieli do teoretycznego kształcenia zawodowego, jeden w kierunku mechanicznym, jeden w kierunku informatycznym, trzeci w kierunku elektrycznym. W 2019 roku dwóch zrezygnowało z pracy w szkole. Po wielkich trudach udało się pozyskać czterech nowych nauczycieli do przedmiotów zawodowych. Podsumowując, w szkole pracują starsi nauczyciele, którzy chcą dokończyć swoją drogę zawodową, tak jak ją rozpoczęli. Młodzi ludzie potrzebują atrakcyjnej oferty pracy, nie tylko wysokiego wynagrodzenia, ale także warunków pracy czyli świetnie wyposażone pracownie zawodowe, z dostępem do nowoczesnych maszyn, urządzeń czy narzędzi TIK. Dodatkowo, rzeczą najważniejszą, jest posiadanie wysokich kompetencji społecznych, nie każdy nadaje się do pracy z młodzieżą, zwłaszcza z trudną młodzieżą.

¹⁶ **Dolaczyńska J., Jura M., Modranka E., Trojanowski B., Zalega B.** *Analiza sytuacji szkolnictwa zawodowego w województwie łódzkim*, „funduszeuropejskie.pl”, Łódź 2017
<http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/39180/Analiza-sytuacji-szkolnictwa-zawodowego.pdf>

Gospodarka zwraca na to uwagę. Instruktorzy praktycznej nauki zawodu i osoby nadzorujące młodocianych pracowników w przedsiębiorstwach często nie posiadają specjalnego przygotowania pedagogicznego. Tymczasem badania potwierdzają, że posiadanie tego typu wykształcenia daje pozytywne rezultaty.¹⁷ Dlatego rzetelne wykształcenie powinno być stawiane ponad wszystko. Bo zawód nauczyciela musi mieć swoją rangę.

2.6 Finansowanie

I tutaj wracamy do kwestii finansowania. Szkolnictwo zawodowe jest dużo bardziej kapitałochłonne niż licea. W Polsce wydatki na jednego ucznia w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe są o 12 proc. wyższe od wydatków na licealistę, ale i tak wydajemy znacznie mniej niż w innych krajach Unii Europejskiej, gdzie średni koszt edukacji w szkole zawodowej w przeliczeniu na ucznia wynosi 11 320 USD, a u nas to 7 863 USD (zgodnie z danymi Education at a Glance 2019. OECD Indicators).¹⁸

Szkoły zawodowe uczą praktyki i muszą dysponować odpowiednio wyposażonym zapleczem technicznym, a na to często brakuje środków. Dlatego podjęcie współpracy z pracodawcami odciążałoby szkoły pod względem finansowym. W krajach Unii Europejskiej, jesteśmy na szarym końcu w dziedzinie praktyk branżowych organizowanych z myślą o przyszłych pracownikach. W ciągu roku staże w Polsce organizuje zaledwie 22 proc. firm przy europejskiej średniej wynoszącej 66 proc. Liderami rankingu są Dania, Szwecja i Austria, gdzie ponad 85 proc. przedsiębiorców regularnie współpracuje ze szkołami zawodowymi. Podium należy jednak do krajów spoza wspólnoty, m.in. Norwegów czy Szwajcarów, których 97 proc. przedsiębiorców deklaruje tworzenie branżowych staży dla kadr zawodowych.¹⁹

W Polsce przykładem wzorowej współpracy z pracodawcą jest współpraca szkół leśnych (zarządzanych przez Ministerstwo Środowiska) z Państwowym Gospodarstwem Leśnym Lasy Państwowe. Lasy Państwowe wspierają szkoły, organizując praktyki i dofinansowując koszty nauki.²⁰ Niedoinwestowanie szkół to nie tylko subiektywna obserwacja. Wniosek ten potwierdza opinia nauczycieli szkół zawodowych z Wielkopolski²¹, „Nauczyciele ocenili bazę materiałowo-techniczną szkół negatywnie. Brak jest nowoczesnych maszyn lub materiałów do praktyki. Szkoły nie mają pieniędzy na zakup maszyn lub materiałów potrzebnych do zdobywania umiejętności praktycznych, operuje się przestarzałym sprzętem, który nie przystaje do współczesnych standardów.” Potwierdzeniem słabej jakości przygotowania praktycznego jest również ocena wielkopolskich pracodawców. Większość ocenia że

¹⁷ Rynek pracy wyzwaniem, kształcenie zawodowe szansą, A. Łada (red.), „ahk.pl” Warszawa: 2017

¹⁸ **Kolczyński P**, *Szkolnictwo zawodowe musi połączyć siły z biznesem*, „dziennik.pl” 09.10.2019 (aktualizacja 08.11.2019)

¹⁹ Ibidem

²⁰ Ibidem

²¹ *Bezrobocie absolwentów wybranych zasadniczych szkół zawodowych w województwie wielkopolskim. Uwarunkowania i możliwości poprawy sytuacji*, Poznań 2011

praktyczne umiejętności nabywane są przez uczniów dopiero w miejscu pracy. Podobnie, 42% pracodawców uważa, że poziom wiedzy teoretycznej jak i praktycznej u uczniów i absolwentów szkół zawodowych nie jest wysoki. W dużej części jest to efekt obciążenia samorządów ciężarem finansowania szkolnictwa zawodowego – przekazywana subwencja oświatowa pokrywa bieżące koszty funkcjonowania, nie pozwala na wyposażenie szkół w nowoczesne zaplecze techniczne i dydaktyczne. W dobie obciążenia finansowego samorządów coraz to nowymi zadaniami wymagającymi finansowania, a także regulacji ograniczających podejmowanie przez samorzady inwestycji, potrzeby rozwojowe szkolnictwa zawodowego stają się ostatnim punktem w budżecie.²²

Inne spojrzenie na poziom wyposażenia szkół pokazują dane zawarte w badaniu wykonanym na potrzeby Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020 w ramach Osi XI Edukacja m Kwalifikacje, Umiejętności. Analiza wykazała, że stan doposażenia pracowni zawodowych/warsztatów w urządzenia i sprzęt niezbędny do realizacji podstawy programowej jest na poziomie zadawalającym- ponad 70% placówek. Jednocześnie szkoły zastrzegły, że konieczne jest stałe modernizowanie i uzupełnianie sprzętu i wyposażenia pracowni, co wynika z eksploatacji i zużywania się narzędzi i sprzętu podczas zajęć do nauki zawodu. Dostosowania pracowni pod kątem nowych wymogów dotyczącej podstawy programowej i egzaminowania w zakresie kwalifikacji zawodowych, czy wyposażania pracowni dla nowych kierunków kształcenia tworzonych przez szkoły, odpowiadających na wysoki popyt zgłaszany na rynku pracy przez podmioty gospodarcze. Niewystarczający poziom wyposażenia pracowni wskazało jedynie 6% szkół.

2.7 Oferta edukacyjna szkół a zawody nadwyżkowe i deficytowe

Wybór kierunku kształcenia jest jedną z bardziej istotnych decyzji życiowych. Takie decyzje podejmuje niemało osób – głównie uczniów ostatnich klas szkół podstawowych i maturzystów. Ale obok nich także absolwenci branżowych szkół I stopnia, osoby, które kończą szkołę średnią bez matury. Muszą oni zdecydować, czy kontynuować naukę, a jeśli tak, to w jakim kierunku i gdzie.

Na mocy zapisów ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy w całej Polsce prowadzone jest badanie pod nazwą Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych (MZDiN). Analizie poddawane są grupy elementarne zawodów zgodnie z Klasyfikacją zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy (KZiS), istotne z punktu widzenia rynku pracy. Zawody nadwyżkowe wynikają często z niedostosowania oferty edukacyjnej do realiów rynku pracy. Dotyczy to w szczególności

²² Chłudziński M., Brosz K., Bosk K., *Szkolnictwo zawodowe i techniczne w Polsce. Diagnoza i propozycje rozwiązań programowych*, Fundacja Republikańska, 2012

zawodów popularnych i modnych, które np. umożliwiają pracę w biurze, która uważana jest za „pracę marzeń”. Niedopasowanie podaży i popytu na rynku pracy wynika m.in. z takich przyczyn jak: znaczna liczba osób z nieaktualnymi kompetencjami, długa przerwa w wykonywaniu zawodu, brak doświadczenia zawodowego, wykształcenie, na które nie ma zapotrzebowania w firmach; luka pokoleniowa w wielu zawodach robotniczych, związana z zaprzestaniem kształcenia kadr w szkołach zawodowych; inne niedostatki systemu kształcenia zawodowego (niedostateczna ilość praktyk, nauka na przestarzałych urządzeniach). Uzupełnieniem monitoringu zawodów nadwyżkowych i deficytowych jest badanie zatytułowane Barometr zawodów. Jego przeprowadzenie na terenie całego kraju pozwala uzyskać krótkookresową prognozę, wypracowywaną metodą ekspercką i uwzględniającą jakościowe informacje o lokalnych rynkach pracy. Barometr zawodów w perspektywie rocznej dostarcza informacji o zapotrzebowaniu na zawody i kwalifikacje, dzięki czemu może ułatwiać dopasowanie popytu i podaży pracy oraz służyć jako narzędzie wspierania regionalnej i lokalnej polityki rynku pracy. Wyniki tego badania mogą być podstawą do skutecznego i konsekwentnego kształtowania polityki w obszarze rynku pracy, a także wspierania rozwoju określonych kierunków szkolnictwa zawodowego, polityki szkoleniowej i doradztwa zawodowego. Wraz ze zdecydowaną poprawą na rynku pracy ubywa zawodów nadwyżkowych, a przybywa zawodów deficytowych.²³

Każda decyzja dotycząca nauczanych zawodów przez szkoły powinna być podejmowana lokalnie, z uwzględnieniem celów rozwoju gospodarki regionu i kraju. Działania takie powinny zostać poprzedzone badaniem preferencji uczniów i nauczycieli a także konsultacjami prowadzonymi wśród lokalnych pracodawców. Taki model jest elastyczny i łączy ze sobą dwa światy rynku pracy i edukacji. W obszarze rynku edukacyjnego istotne jest także wsparcie rodziców i uczniów w podejmowaniu decyzji odnośnie wyboru zawodu lub kierunku studiów. Doradcy zawodowi mogą pomóc młodzieży w identyfikacji ich talentów, zdolności i pomóc w świadomym zaplanowaniu kariery. Taka pomoc pozwala problem nietrafionych decyzji oraz poprawi motywację młodzieży, która trafia do systemu szkolnictwa zawodowego. Uczniowie, którzy nie widzą swojej przyszłości w danym zawodzie, nie identyfikują się z decyzjami, które zaprowadziły ich do wybranych szkół, a także nie będą przejawiać oczekiwanej motywacji do pracy i nauki.

²³ **Dolaczyńska J., Jura M., Modranka E., Trojanowski B., Zalega B.** *Analiza sytuacji szkolnictwa zawodowego w województwie łódzkim*, „funduszeuropejskie.pl”, Łódź 2017
<http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/39180/Analiza-sytuacji-szkolnictwa-zawodowego.pdf>

Rozdział III

Metodologiczne podstawy badań

Metodologia to nauka o metodach badań naukowych. O metodologii można mówić w dwóch znaczeniach: jako o metodologii teoretycznej oraz praktycznej. Ta pierwsza zajmuje się badaniami naukowymi w ogóle i głównie ich filozoficzno-logicznymi podstawami. Metodologia praktyczna natomiast zajmuje się procesem badawczym, czynnościami, które wykonują badacze, poznając interesujący ich przedmiot.

Badania dzielą się na:

Badania ilościowe: – dostarczają danych i wyników w postaci liczb, – pozwalają formułować ogólne prawidłowości odnoszone do populacji, – pozwalają budować i sprawdzać (weryfikować) twierdzenia teoretyczne (teorie) i prawa naukowe, – przynoszą wiedzę o prawidłowościach regulujących procesy edukacyjne w skali makro.

Badania jakościowe: – dostarczają danych i wyników w postaci tekstu, – pozwalają formułować prawidłowości odnoszone do jednostkowych miejsc i indywidualnych doświadczeń osób badanych, – pozwalają budować teorie ugruntowane, czyli zbiory twierdzeń wyjaśniających jednostkowe doświadczenie i zjawiska występujące w badanym terenie. Teorie te są ugruntowane w danych, co oznacza, że nie można ich wykorzystywać do wyjaśnień wykraczających poza badane miejsce i czas, – pozwalają budować typologie obiektów należących do danej klasy, powstające na podstawie dogłębnego opisu konkretnych osób badanych.²⁴

Każda zatem z wymienionych strategii badań służy innemu celom i pokazuje inny obraz procesów edukacyjnych. Strategia ilościowa – obraz ogólnych prawidłowości, a strategia jakościowa – obraz indywidualnych doświadczeń osób badanych i zjawisk edukacyjnych zachodzących w konkretnym miejscu i kontekście.

3.1 Informacje o szkole

Zespół Szkół Zawodowych nr 2 w Skierniewicach to szkoła z 75 letnią tradycją. W ciągu tych lat istnienia Szkoła przechodziła kilka reorganizacji. Posiada dobrą bazę lokalową, budynek główny i warsztaty szkolne w drugiej części miasta, dzięki której możliwe jest programowe nauczanie ogólne i zawodowe. Praktyczna nauka zawodu realizowana jest na warsztatach szkolnych i u pracodawców. Obecnie w szkole kształcą się 210 uczniów w Branżowej Szkole I Stopnia i 376 uczniów w Technikum. Szkoła Branżowa I stopnia proponuje naukę w zawodach kucharz, cukiernik, piekarz, stolarz, elektryk, ślusarz, sprzedawca, fryzjer, mechanik pojazdów samochodowych. Technikum kształci w kierunkach

²⁴ **Rachuba K.**, *Metodologia badań nad edukacją*, Wydawnictwo Akademickie i Literackie, Warszawa 2008.

technik pojazdów samochodowych, technik mechanik, technik informatyk, technik elektryk, technik fotografii i multimediiów. Nauczycieli zatrudnionych w Zespole jest 65 z czego 27 od przedmiotów zawodowych (praktycznych i teoretycznych) natomiast pracowników obsługi szkoły jest 15. Szkołą zarządza dyrektor z pomocą jednego vice dyrektora, kierownika szkolenia praktycznego i kierownika warsztatów szkolnych.

3.2 Przedmiot badań własnych

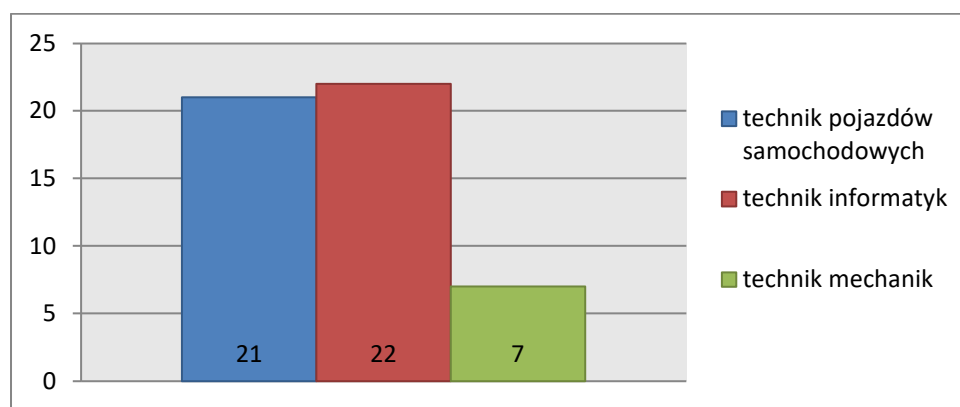
Przedmiotem badań jest określenie stanu kształcenia zawodowego w Zespole Szkół Zawodowych nr 2 w Skierniewicach. W pracy przedstawiono wyniki badań ilościowe, którymi objęto uczniów i rodziców uczniów Technikum w Zespole Szkół Zawodowych nr 2. Badanie jakościowe stanowi wywiad z vice dyrektorem szkoły. Badanie wśród uczniów i rodziców prowadzono na próbie badawczej metodą ankiety za pomocą aplikacji Google-formularze Google. Wersja ankiety w postaci linku do strony internetowej została przesłana do uczniów i rodziców za pomocą dziennika elektronicznego funkcjonującego w szkole. Ankieta była anonimowa. Ankiety online wypełniło 50 uczniów i 25 rodziców.

3.3 Opracowanie wyników ankiety dla uczniów

1. Kierunek kształcenia

Tabela 1. Jesteś uczniem klasy w zawodzie?

Odpowiedzi	Ilość badanych	% badanych
Technik pojazdów samochodowych	21	42
Technik mechanik	7	14
Technik informatyk	22	44

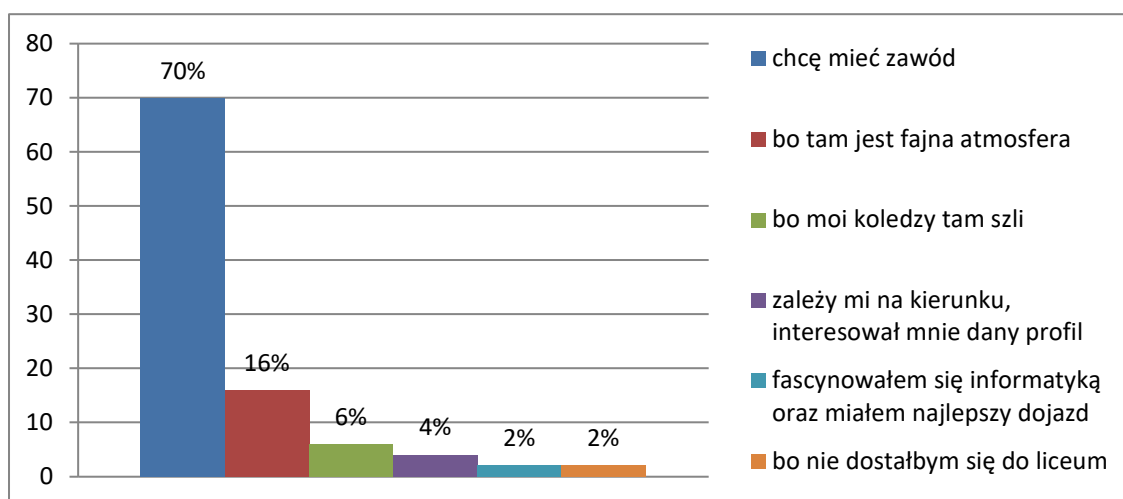
Wykres 1. Rozkład respondentów w podziale na kierunek kształcenia- źródło opracowanie własne.

W badaniu wzięło udział 50 uczniów z klas w zawodach: technik pojazdów samochodowych, technik informatyk i technik mechanik. Przynależność ilościową i procentową do zawodów przedstawia tabela 1.

2. Decyzja wyboru szkoły

Tabela 2. Dlaczego zdecydowałeś się na naukę w Zespole Szkół Zawodowych nr 2 w Skierniewicach?

Decyzja o podjęciu nauki	ilość badanych	% badanych
Chcę mieć zawód	35	70
Bo tam jest fajna atmosfera	8	16
Bo moi koledzy tam szli	3	6
Zależy mi na kierunku, interesował mnie dany profil	2	4
Fascynowałem się informatyką oraz miałem najlepszy dojazd	1	2
Bo nie dostałbym się do liceum	1	2

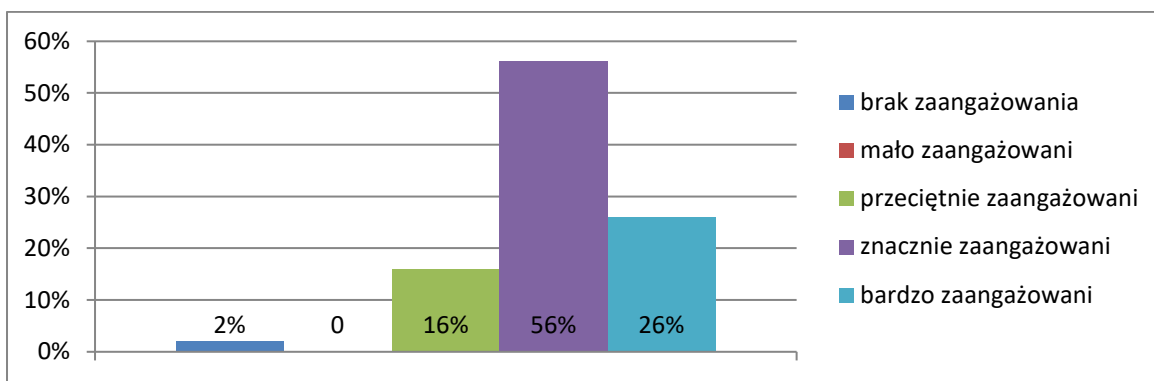
Wykres 2. Dlaczego zdecydowałeś się na naukę w Zespole Szkół Zawodowych nr 2 w Skierniewicach? - źródło opracowanie własne.

Zdecydowana większość uczniów wybrała naukę w Zespole Szkół Zawodowych nr 2 w Skierniewicach, ponieważ po ukończeniu szkoły chcieli mieć zawód, jako drugi powód wyboru ankietowali podali, że panuje tam fajna atmosfera, w dalszej kolejności o wyborze szkoły stanowiła decyzja kolegów, którzy daną szkołę wybrali. Pozostałe wyniki „zależy mi na kierunku, interesował mnie dany profil w tej szkole”, „bo nie dostałbym się do liceum”, „ponieważ zawsze fascynowałem się informatyką oraz miałem do tej szkoły najlepszy dojazd”.

3. Zaangażowanie nauczycieli przedmiotów zawodowych w nauczanie

Tabela 3. Poziom zaangażowania nauczycieli przedmiotów zawodowych według uczniów.

Poziom zaangażowania	Ilość badanych	% badanych
1	1	2
2	0	0
3	8	16
4	28	56
5	13	26

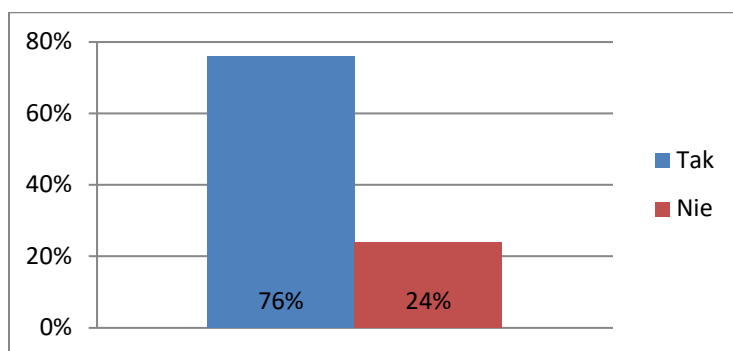
Wykres 3. Zaangażowanie nauczycieli przedmiotów zawodowych w nauczanie młodzieży- źródło opracowanie własne

Ankietowani uczniowie określili, że nauczyciele przedmiotów zawodowych uczący ich w szkole są znacznie zaangażowani w proces dydaktyczny. Część określa, że nauczyciele są bardzo zaangażowani w swoją pracę 26%. Przeciętne zaangażowanie dostrzega 16% ankietowanych. Badania wskazują, że wśród respondentów znalazła się osoba, która dostrzega brak zaangażowania nauczycieli przedmiotów zawodowych w nauczanie młodzieży.

4. Oczekiwania dotyczące zajęć z przedmiotów zawodowych.

Tabela 4. Czy zajęcia z przedmiotów zawodowych spełniają Twoje oczekiwania?

Odpowiedź	Ilość badanych	% badanych
Tak	38	76
Nie	12	24

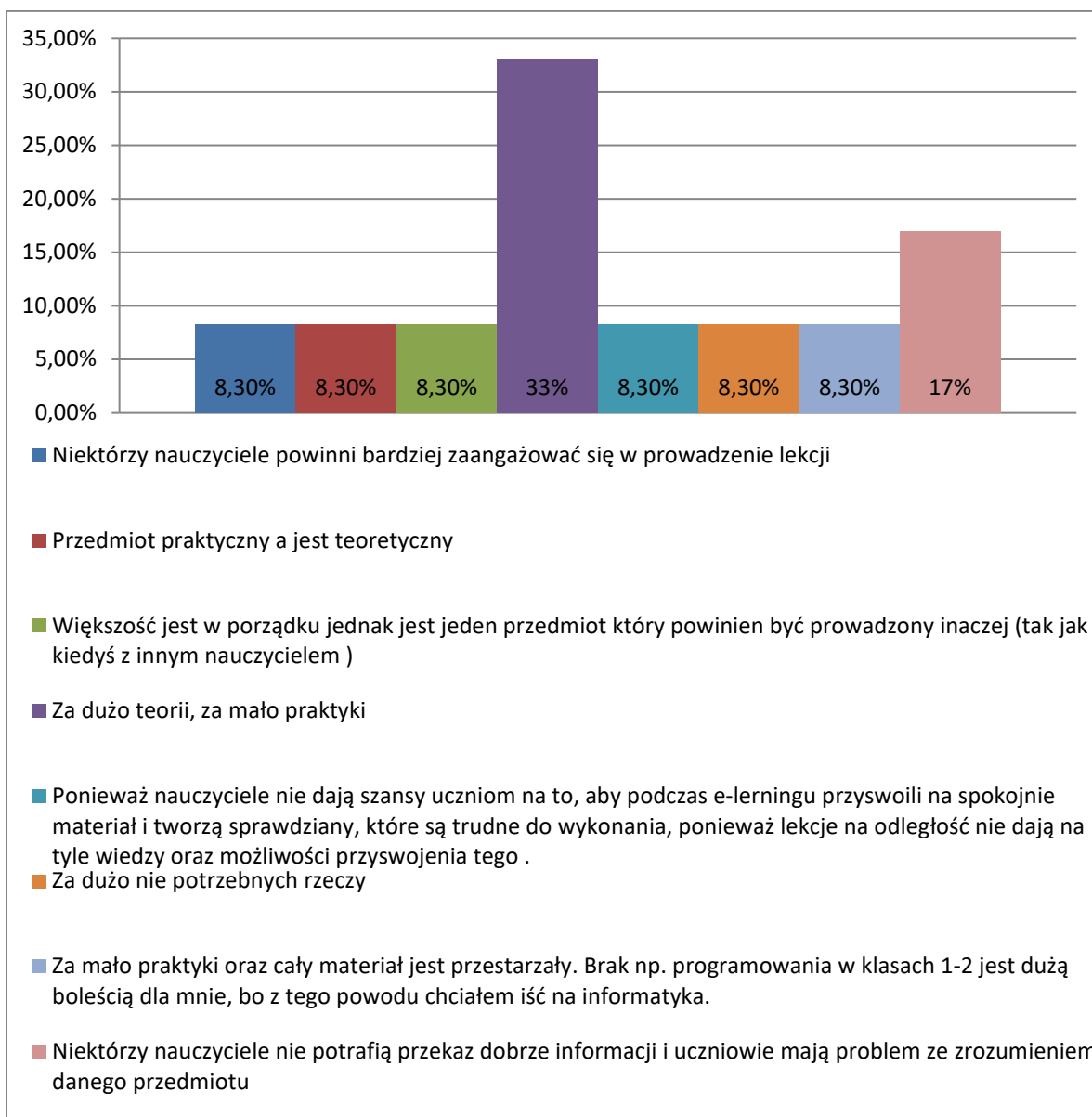
Wykres 4. Czy zajęcia z przedmiotów zawodowych spełniają Twoje oczekiwania? źródło opracowanie własne.

Zdecydowana większość ankietowanych określiła, że zajęcia lekcyjne z przedmiotów zawodowych spełniają ich oczekiwania. Pozostali odpowiedzieli się negatywnie. Przynależność ilościową i procentową przedstawia tabela 4.

5. Uzasadnienie negatywnej odpowiedzi na pytanie dotyczące oczekiwań

Tabela 5. Wypowiedzi ankietowanych uzasadniające wypowiedź dlaczego szkoła nie spełnia oczekiwań ankietowanego

Wypowiedzi ankietowanych	Ilość odpowiedzi
Niektórzy nauczyciele powinni bardziej zaangażować się w prowadzenie lekcji	1
Przedmiot praktyczny a jest teoretyczny	1
Większość jest w porządku jednak jest jeden przedmiot który powinien być prowadzony inaczej (tak jak kiedyś z innym nauczycielem)	1
Za dużo teorii, za mało praktyki	4
Ponieważ nauczyciele nie dają szansy uczniom na to aby podczas e-learningu przyswoili na spokojnie materiał i tworzą sprawdziany które są trudne do wykonania ponieważ lekcje na odległość nie dają na tyle wiedzy oraz możliwości przyswojenia tego .	1
Za dużo nie potrzebnych rzeczy	1
Za mało praktyki oraz cały materiał jest przestarzały. Brak np. programowania w klasach 1-2 jest dużą boleścią dla mnie, bo z tego powodu chciałem iść na informatyka.	1
Niektórzy nauczyciele nie potrafią przekazać dobrze informacji i uczniowie mają problem ze zrozumieniem danego przedmiotu	2

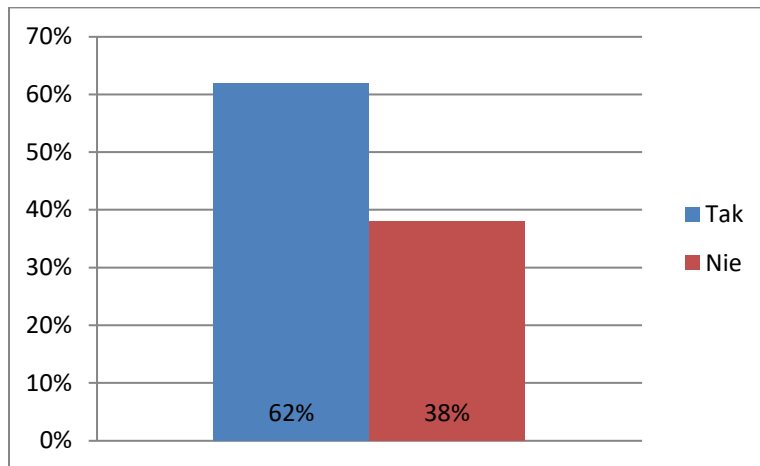
Wykres 5. Rozkład wypowiedzi ankietowanych uzasadniających wypowiedź dlaczego szkoła nie spełnia oczekiwań ankietowanego- źródło opracowania własne.

Ankietowani uważają, że niektórzy nauczyciele powinni bardziej angażować się w prowadzenie lekcji oraz że nie potrafią przekazać dobrze informacji, wówczas uczniowie mają problem ze zrozumieniem danego przedmiotu. Według uczniów nauczyciele nie dają szansy również na to, aby podczas e-learningu uczniowie spokojnie przyswoili materiał. Tworzą sprawdziany, które są trudne do wykonania, ponieważ lekcje na odległość nie dają na tyle wiedzy oraz możliwości przyswojenia tego. Wielokrotnie padają stwierdzenia, że brakuje praktyki i dobrego wytłumaczenia, a także za dużo teorii, za mało praktyki. Wśród odpowiedzi na pytanie pojawiło się również zdanie, że cały materiał jest przestarzały i jest za dużo niepotrzebnych rzeczy, a Niektórzy nauczyciele nie potrafią przekazać dobrze informacji i uczniowie mają problem ze zrozumieniem danego przedmiotu.

6. Wyposażenie pracowni

Tabela 6. Czy uważasz, że pracownie przedmiotowe są odpowiednio wyposażone?

Odpowiedź	Ilość badanych	% badanych
Tak	31	62
Nie	19	38

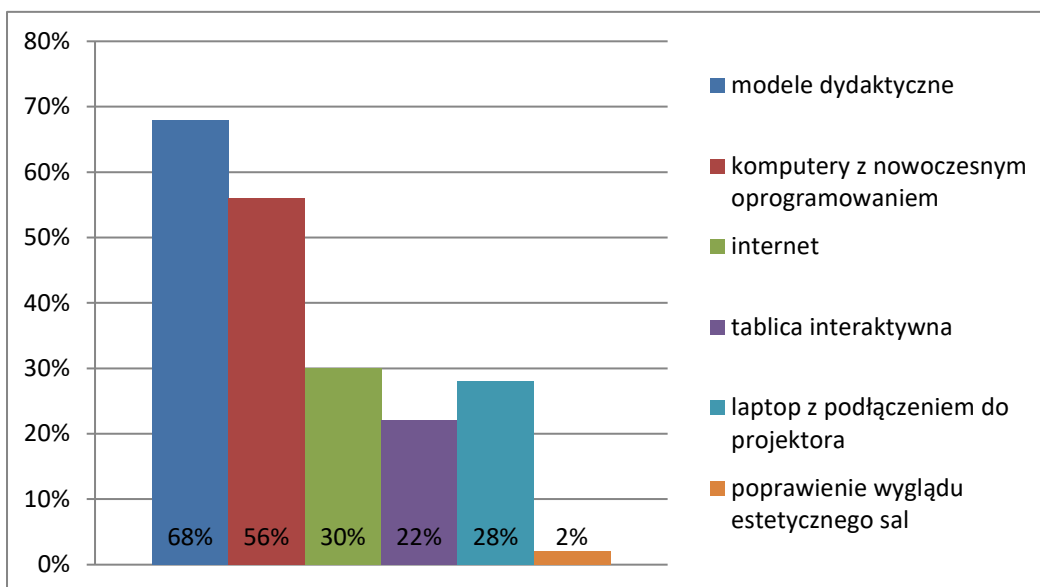
Wykres 6. Czy uważasz, że pracownie przedmiotowe są odpowiednio wyposażone-źródło opracowania własne.

Zdaniem większości uczniów pracownie przedmiotowe są odpowiednio wyposażone. Przynależność ilościową i procentową przedstawia tabela 6.

7. Dodatkowe wyposażenie w pracowniach przedmiotowych

Tabela 7. Jakie dodatkowe wyposażenie powinno znaleźć się w pracowniach przedmiotów zawodowych?

Odpowiedzi	Ilość badanych	% badanych
Modele dydaktyczne	34	68
Komputery z nowoczesnym oprogramowaniem	28	56
Internet	15	30
Tablica interaktywna	11	22
Laptop z podłączeniem do projektora multimedialnego	14	28
Poprawienie estetycznego wyglądu sal	1	2

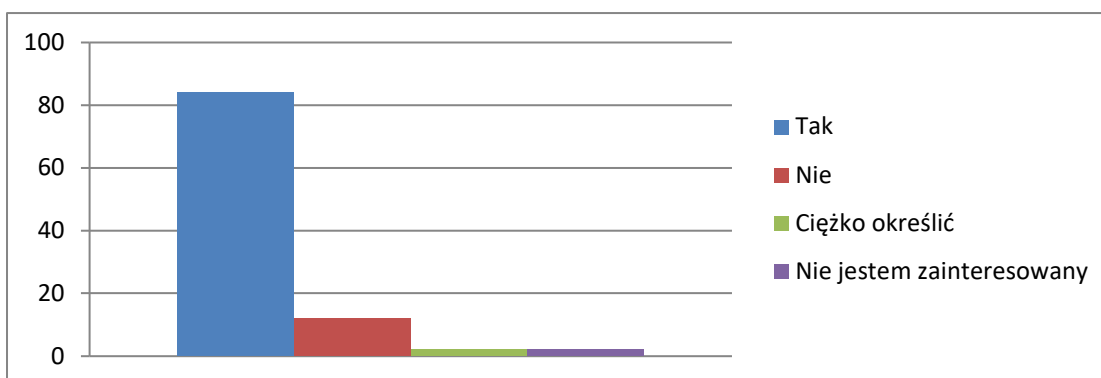
Wykres 7. Rozkład odpowiedzi dotyczący dodatkowego wyposażenia w pracowniach przedmiotów zawodowych- źródło opracowanie własne.

Respondenci wyrazili opinię jakie wyposażenie powinna mieć każda pracownia przedmiotów zawodowych. Większość opowiedziało się za modelami dydaktycznymi, niewiele mniej, że pracownie powinny być wyposażone w komputery z nowoczesnym oprogramowaniem do nauki. Podobna liczna ankietowanych określiła, że każda pracownia powinna mieć dostęp do Internetu i laptop z podłączeniem do projektora multimedialnego. Walory wizualne sal lekcyjnych nie wzbudzają u respondentów konieczności zmian. Jedynie 2% ankietowanych uważa, że należałoby poprawić ich estetykę.

8. Możliwość zdobywania nowych umiejętności/kwalifikacji

Tabela 8. Czy szkoła umożliwia zdobywanie dodatkowych umiejętności/kwalifikacji?

Odpowiedzi	Ilość badanych	% badanych
Tak	42	84
Nie	6	12
Ciężko określić	1	2
Nie jestem zainteresowany	1	2

Wykres 8. Czy szkoła umożliwia zdobywanie dodatkowych umiejętności/kwalifikacji?- źródło opracowanie własne.

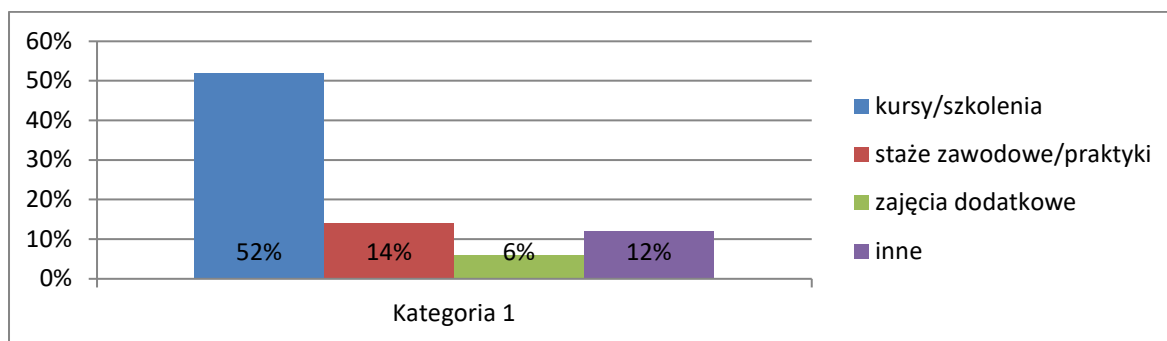
Zdaniem większości uczniów szkoła umożliwia rozwijanie się i zdobywanie nowych umiejętności/kwalifikacji. 12% uważa przeciwnie. Wśród respondentów znalazły się osoby,

które miały trudność w określeniu odpowiedzi, oraz nie zainteresowane zdobywaniem nowych umiejętności/kwalifikacji.

9. Dodatkowe kwalifikacje

Tabela 9. Jakie dodatkowe kwalifikacje/umiejętności można zdobywać w szkole

Odpowiedzi	Ilość badanych
Kurs Photoshop	2
Wszelkie kursy dzięki projektom unijnym, np. kurs Adobe Photoshop lub kurs spawania.	1
Zgodne z zainteresowaniami ucznia	1
Kursy pomagające w kształceniu	6
Kursy, staże zagraniczne	1
Zajęcia z projektu unijnego	1
Kwalifikacje zdobywane podczas różnych projektów, np: spawacz, kwalifikacji wstępna przyspieszona na kat. C, kursy kosmetyczne, prawo jazdy kat. B oraz wiele innych.	1
Kursy na wózki widłowe	2
mechaniczne	1
Staż	1
Kurs spawacza	3
Projekty Unijne	1
Praktyki, egzaminy zawodowe, wyjazdy	1
Zgodnych z zainteresowaniami ucznia	1
w zależności od kierunku i zawodu, odbywają się różnego rodzaju kursy i projekty unijne	1
kursy cnc/ operatora wózków widłowych w ramach projektu unijnego	1
kwalifikacje zawodowe	1
Dodatkowe kursy na różne kategorie prawa jazdy	1
Kurs spawacza, prawo jazdy kat. B	1
Umiejętności	1
Praktyki i inne	1
Projekt unijny, prawo jazdy	1
Nauka jazdy samochodem	1
różne projekty pomagające w nauce oraz zdobywaniu nowej wiedzy w różnych dziedzinach (na przykład Obrabiarki CNC czy wózki widłowe)	1
Certyfikat na photoshop oraz na tokarki	1
Możliwość dołączenia do projektów w których możemy mieć np. kurs spawania, kurs na prawo jazdy	1
Praktyki w Grecji	3
Pozwala wyrobić prawo jazdy, można wyrobić kurs podstawowych w fotoshopie, rozwijać umiejętności językowe	1
projektowanie oprogramowania oraz stron internetowych	1

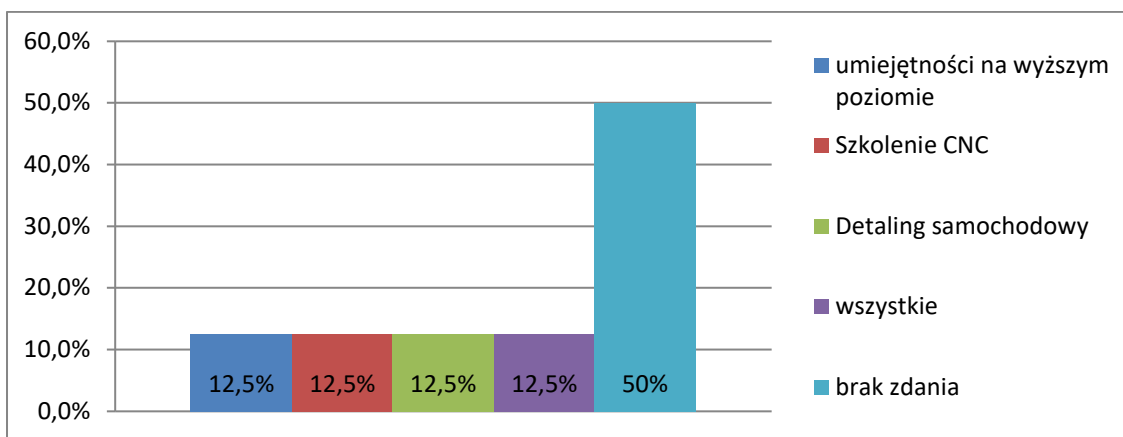
Wykres 9. W jaki sposób szkoła umożliwia zdobywanie dodatkowych umiejętności/kwalifikacji- źródło opracowanie własne.

To pytanie zostało zadane ankietowanym, którzy na pytanie nr 8 Czy szkoła umożliwia zdobywanie dodatkowych umiejętności/kwalifikacji? odpowiedzieli twierdząco. Ze względu na różnorodność odpowiedzi na wykresie nr 9. Zostały przedstawione 4 kategorii. W kategorii kursy/szkolenia znalazły się wszystkie wymienione przez ankietowanych kursy. W kategorii staże zawodowe/praktyki znalazły się staże zagraniczne i lokalne praktyki. W kategorii inne znalazły się odpowiedzi bliżej nieokreślone. Uczniowie podkreślili znaczenie realizacji projektów unijnych, które dają możliwości zdobywania nowych umiejętności na kursach/szkoleniach. Wśród kursów wymieniali kurs Photoshopa, kurs spawania, kurs na kwalifikację wstępną na kat. C, kursy kosmetyczne, prawo jazdy kat. B, kursy na wózki widłowe, kursy CNC. Ankietowani podkreślili również, że szkoła oferuje również wyjazdy na praktyki zawodowe za granicę do Grecji, a także staże zawodowe u lokalnych pracodawców. Dodatkowo swoje umiejętności mogą rozwijać na zajęciach dodatkowych z projektowania oprogramowania oraz stron internetowych oraz na zajęciach językowych. Na wykresie w kolumnie „inne” sklasyfikowano bliżej nieokreślone wypowiedzi.

10. Umiejętności/kwalifikacje jakie chcą zdobyć uczniowie

Tabela 10. Jakie umiejętności/kwalifikacje chciałbyś zdobyć w szkole?

Odpowiedzi	Ilość badanych
Umiejętności na wyższym poziomie które pomogą mi w życiu dalszym	1
Szkolenie CNC	1
Detaling samochodowy	1
Wszystkie	1
Brak odpowiedzi	4

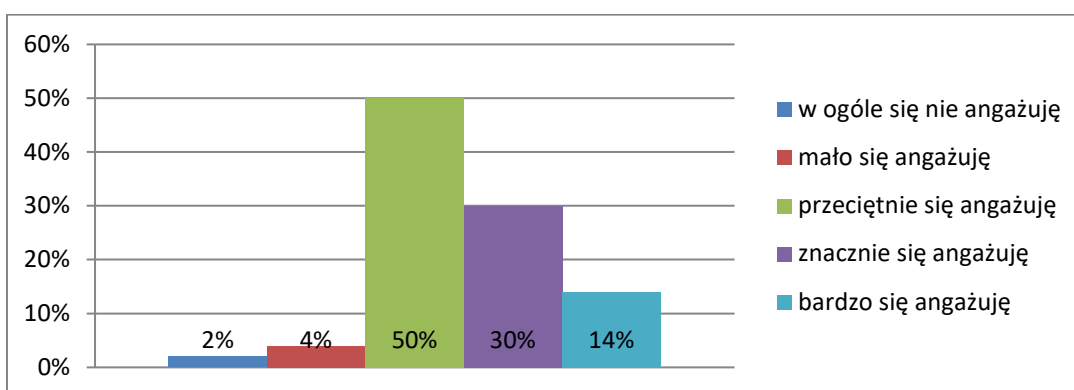
Wykres 10. Jakie umiejętności/kwalifikacje chciałbyś zdobyć w szkole?- źródło opracowanie własne.

To pytanie zostało zadane grupie respondentów, którzy na pytanie „Czy szkoła umożliwia zdobywanie dodatkowych umiejętności/kwalifikacji?” odpowiedzieli negatywnie. Ankietowani odpowiedzieli, że chcieliby odbyć szkolenie CNC, z detalingu samochodowego, a także nabyć „umiejętności na wyższym poziomie, które pomogą im dalszym w życiu”. Połowa z badanych nie udzieliła odpowiedzi. Jak widać odpowiedzi w większość nie są spójne.

11. Zaangażowanie w naukę

Tabela 11. Na ile oceniasz swoje zaangażowanie w naukę

Odpowiedzi	Ilość badanych	% badanych
W ogóle się nie angażuję	1	2
Mało się angażuję	2	4
Przeciętnie się angażuję	25	50
Znacznie się angażuję	15	30
Bardzo się angażuję	7	14

Wykres 11. Na ile oceniasz swoje zaangażowanie w naukę?- źródło opracowanie własne.

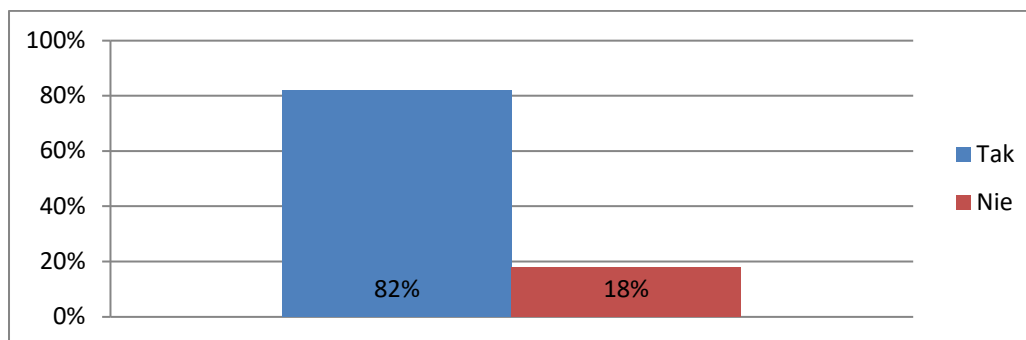
W większości, ankietowani uczniowie określili poziom swojego zaangażowania w naukę na przeciętny. Deklaruje to aż połowa ankietowanych. Istnieje też grupa uczniów, która wskazuje, że znacznie angażuje w naukę, a 14% respondentów uważa, że ich zaangażowanie

w naukę jest bardzo duże. Pozostałe wyniki świadczą o małym zaangażowaniu w naukę lub oznaczają brak zaangażowania.

12. Zainteresowania zawodowe poza szkołą

Tabela 12. Czy poszerzasz swoją wiedzę techniczną poza szkołą?

Odpowiedzi	Ilość badanych	% badanych
Tak	41	82
Nie	9	18

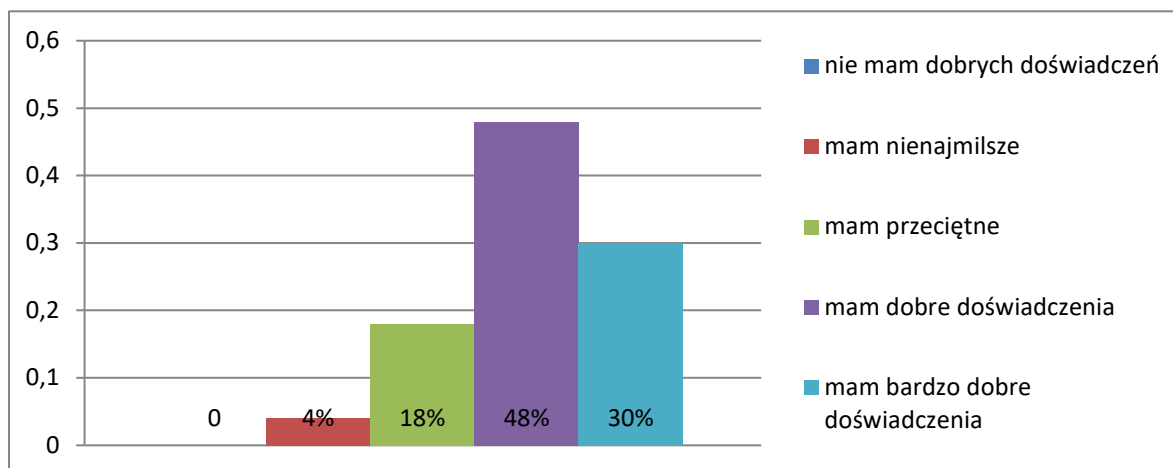
Wykres 12. Czy poszerzasz swoją wiedzę techniczną poza szkołą?- źródło opracowanie własne.

Respondenci określili, że poza szkołą swoją wiedzę techniczną poszerza bardzo duża ilość uczniów, pozostali tego nie robią. Przynależność ilościową i procentową przedstawia tabela 12.

13. Relacje z nauczycielami

Tabela 13. Jak oceniasz relacje między uczniami a nauczycielami?

Odpowiedzi	Ilość badanych	% badanych
Nie mam dobrych doświadczeń	0	0
Mam nie najmlsze	2	4
Mam przeciętne	9	18
Mam dobre doświadczenia	24	48
Mam bardzo dobre doświadczenia	15	30

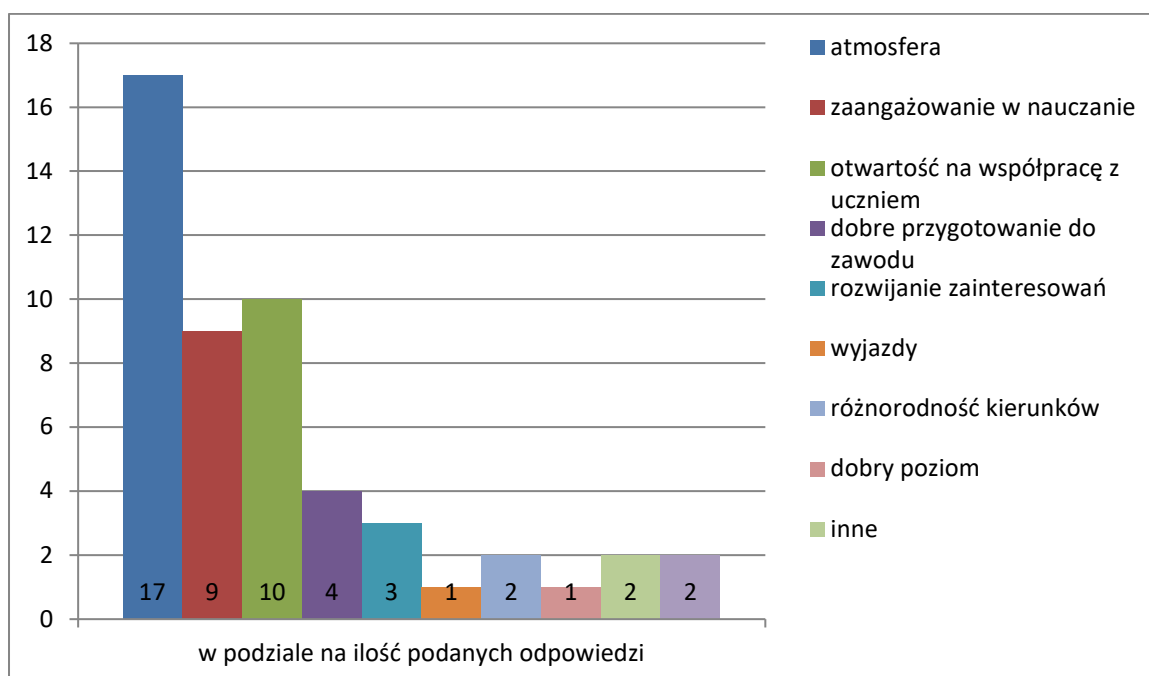
Wykres 13. Jak oceniasz relacje między uczniami a nauczycielami? - źródło opracowanie własne.

Największa część badanych określiła, że ma dobre doświadczenia w relacjach z nauczycielami, a 30 % twierdzi, że ma bardzo dobre doświadczenia w relacjach z nauczycielami. 18 % uważa relacje za przeciętne, a dla 4% ankietowanych nie należą one do najmiłszych.

14. Plusy szkoły

Tabela 14. Co uważasz za największy plus szkoły?

Odpowiedzi	Ilość podobnych odpowiedzi
Atmosfera	13
Garaże	2
Wiele osób z grona pedagogicznego które z wielką chęcią zawsze pomogą uczniom.	1
Nie ma ponieważ jest E-LERNING !	1
Podejście nauczycieli	1
Że to technikum i akurat ten profil był w tej szkole	1
Zaangażowanie w nauczanie	1
Duży wybór kierunków	1
Nauczycieli	8
Wyjazdy na targi	1
Dobry poziom nauki	1
Otwartość	1
Dobre przygotowanie do egzaminów zawodowych	1
Przystępność nauczycieli do pomagania uczniowi	1
Niektóre nauczycielki są na duży plus	1
Dawanie ucznia rozwijać swoje umiejętności w zawodzie	1
Poznanie nowych, fajnych ludzi, przebywanie z nimi	1
Nauczyciele oraz uczniowie	1
Nauczyciele, atmosfera, kształcenie zawodowe	1
Jedynie plusy w tej szkole to te na akumulatorach samochodów stojących na parkingu	1
Możliwość rozwoju	1
Wielkie chęci...	1
Uzyskanie zawodu po zakończeniu nauki w szkole	1
Otwartość na współpracę z uczniem na wielu płaszczyznach.	1
Zajęcia praktyczne	1
Fajna jest	1
Atmosferę na warsztatach	1
Dobra komunikacja między uczniem a nauczycielem oraz możliwość rozwijania swoich zainteresowań	1
Brak odpowiedzi	1

Wykres 14. Co uważasz za największy plus szkoły?- źródło opracowanie własne.

Różnorodność wypowiedzi sprawiła, że odpowiedzi zbliżone do siebie zostały przydzielone w ramach jednej grupy, co zostało przedstawione na wykresie 14. Badania ukazują, że uczniowie za największy plus szkoły uważają panującą w niej atmosferę- deklaruje to jedna trzecia ankietowanych. Wynika z tego, że uczniowie czują się w szkole dobrze. Pozycję drugą zajmuje wypowiedź dotycząca otwartości szkoły (nauczycieli) na współpracę z uczniem. Następnie respondenci wykazali zaangażowanie w nauczanie.

15. Nowoczesna szkoła czyli jaka?

Rozkład odpowiedzi na pytanie 15 z ankiety zostało przedstawione w tabeli, ze względu na szeroką gamę odpowiedzi.

Tabela 15. Jak twoim zdaniem powinna wyglądać nowoczesna szkoła zawodowa?

Odpowiedzi ankietowanych uczniów	Ilość podobnych odpowiedzi
Nowe tablice interaktywne	1
Powinna mieć nowoczesny sprzęt do zajęć technicznych	2
Powinna oferować najnowocześniejsze rozwiązania techniczne w danym zawodzie.	1
Powinna dawać więcej możliwości praktycznego kształcenia bo ważne co ma się w głowie ale ważniejsze jest to co się potrafi.	1
Powinno być więcej wyjazdów na targi pojazdów i mechaniki pojazdowej	2
Powinny być nowoczesne modele podzespołów i nie tylko oraz specjalistyczny sprzęt który nie jest dostępny z powodu ceny a powinniśmy umieć go obsługiwać	4
Powinna mieć dostęp do nowoczesnego sprzętu i wykorzystywać nowoczesne technologie	1

Powinna mieć odpowiedni sprzęt do nauczania danych przedmiotów	2
Myślę że moja szkoła jest nowoczesna lecz przydałoby się kilka dodatkowych udogodnień w niektórych klasach jak na przykład modele dydaktyczne, bezproblemowo działający Internet w każdej klasie oraz nowsze komputery.	1
Lepiej niż ta	2
Tak jak wygląda teraz	8
Więcej zajęć praktycznych na nowoczesnym sprzęcie	4
Posiadać nowoczesne pracownie	2
Powinna być wyposażona w nowoczesne komputery, projektory, tablice, wygodne ławki oraz krzeselka	1
Powinna posiadać nowoczesne modele dydaktyczne, WiFi, więcej możliwości kształcenia zawodowego czyli np. w detalingu samochodowym lub przeróbce mechanicznej czyli jak zwiększyć moc silnika oraz przeróbce wizualnej	1
Bardziej wymagająca	1
Powinna umożliwiać dodatkowe możliwości poszerzenia kwalifikacji	1
Przede wszystkim powinna być dopasowana do aktualnych potrzeb rynku. Pracownie powinny być odpowiednio wyposażone aby jak najbardziej pomagać nauczycielowi w przekazaniu wiedzy uczniom. Sprzęt nie może być przestarzały, aby nie był zaporą w prowadzeniu zajęć. Nauczyciele powinni być na bieżąco z nowościami swojego przedmiotu czy branży i przekazywać je w ramach ciekawostek uczniom, aby zachęcić do samodzielnego poznawania tego przedmiotu. Ważna jest także atmosfera pracy.	1
Bardziej aktualny program nauczania, zgodny z realiami dzisiejszego świata	1
Powinna uczyć dobrze, posiadać odpowiednie wyposażenie do nauki, umożliwiać jakieś dodatkowe lekcje aby poszerzać wiedzę, według mnie też powinien być podniesiony próg kwalifikacji do technikum aby było to bardziej oddzielone od zawodówki, i też żeby nie było że każdy(nawet ze słabymi ocenami idzie do technikum, do którego chodzi żeby chodzić a nic i tak z tego nie wykorzysta i też nic od siebie nie daje)	1
Nie potrafię odpowiedzieć na to pytanie	4
Z nauczycielami z nastawieniem i umiejętnościami do nauczania o wiele młodszych uczniów oraz miłszym nastawieniem .	1
Normalnie	1
Do każdego tematu realizowanego na lekcjach teorii proponowałbym opracowanie lekcji praktycznych.	1
Mniej lekcji	1

3.3.1 Wnioski z ankiety dla uczniów

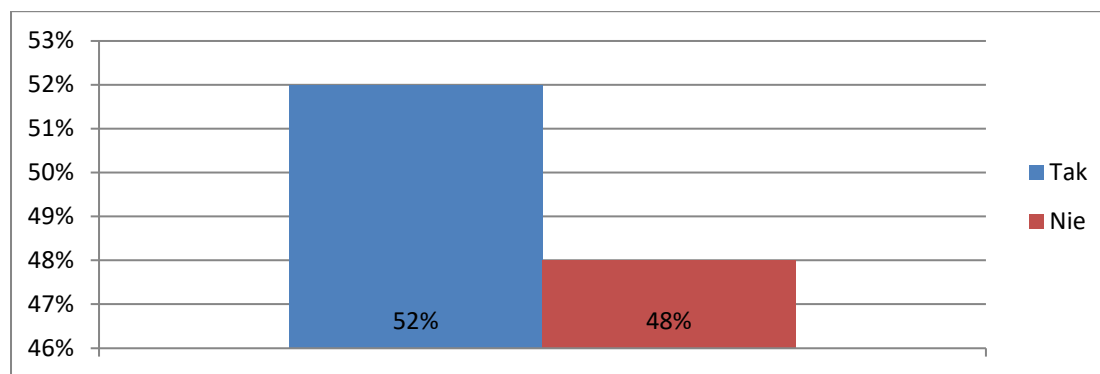
- Zdecydowana większość uczniów wybrała szkołę świadomie, bo zależało im na zdobyciu zawodu.
- Nauczyciele przedmiotów zawodowych są zaangażowani w prowadzenie zajęć i spełniają oczekiwania uczniów, jednakże należy poddać ewaluacji dotychczasowe e-nauczanie.
- Nauczanie przedmiotów zawodowych powinno być prowadzone z wykorzystaniem form i metod, które w praktyczny sposób tłumaczyłyby omawiane zagadnienia
- Sale dydaktyczne powinny zostać lepiej wyposażone, aby nadążać za technologią i rynkiem pracy, dzięki czemu szkoła zwiększyłaby możliwość rozwijania i zdobywania nowych umiejętności przez uczniów.
- Należy na bieżąco korzystać z możliwości dofinansowania placówki poprzez projekty unijne.
- Dla uczniów ważne jest zdobywanie dodatkowych kwalifikacji zawodowych na zewnętrznych kursach, kończących się certyfikatem, co zwiększa ich atrakcyjność na rynku pracy
- Należy pracować nad motywacją uczniów do zajęć, gdyż sami uczniowie określają, że ich poziom zaangażowania w naukę jest przeciętny.
- Nauczyciele i uczniowie powinni dążyć do wypracowania wspólnej nici porozumienia.
- Nauczyciele muszą zrozumieć, że ich najważniejszą rolą nie jest ocenianie a kształtowanie młodego człowieka i wyposażanie go w niezbędną wiedzę i umiejętności.

3.4 Opracowanie wyników ankiety dla rodziców

1. Wybór szkoły

Tabela 16. Czy miał/a Pan/Pani wpływ na wybór szkoły przez syna/córkę?

Odpowiedzi	Ilość badanych	% badanych
Tak	12	48
Nie	13	52

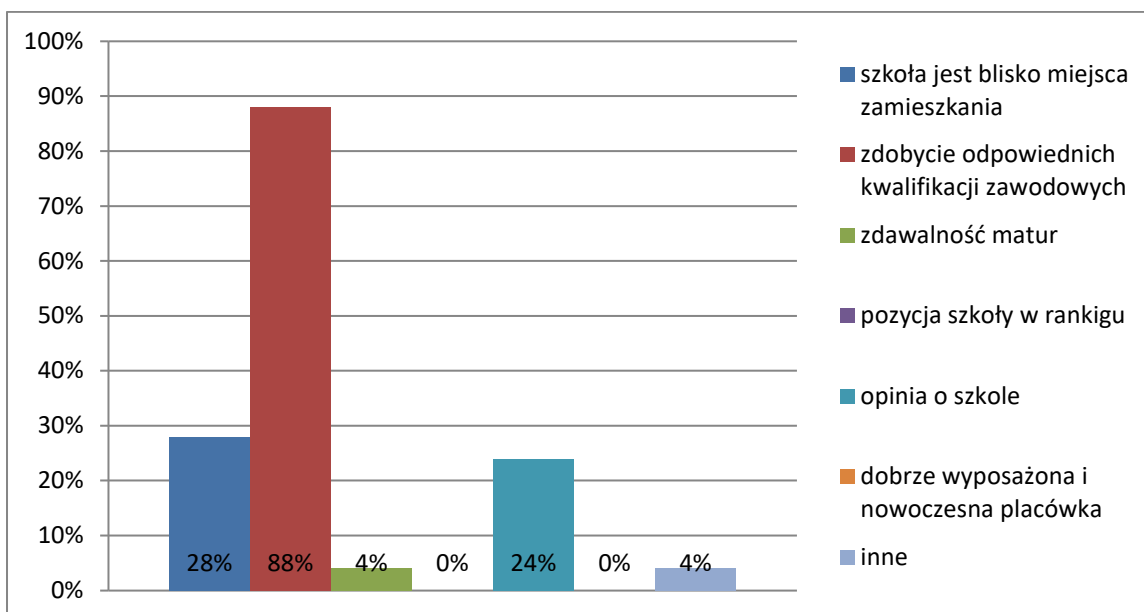
Wykres 15. Czy miał/a Pan/Pani wpływ na wybór szkoły przez syna/córkę?- źródło opracowanie własne.

W badaniu wzięło udział 25 rodziców uczniów z Technikum w Zespole Szkół Zawodowych nr 2 w Skierniewicach. Większość ankietowanych odpowiedziało, że nie miało wpływu, na wybór przez swoje dziecko szkoły. Pozostali rodzice byli decyzyjni przy wyborze szkoły. Wyniki obrazuje wykres 15.

2. Czynniki decydujące o wyborze

Tabela 17. Jakie czynniki według Pani/Pana były brane pod uwagę przy wyborze szkoły?

Odpowiedzi	Ilość badanych	% badanych
szkoła jest blisko miejsca zamieszkania	7	28
Zdobycie odpowiednich kwalifikacji zawodowych	22	88
Zdawalność matur	1	4
Pozycja szkoły w rankingu	0	0
Opinia o szkole	6	24
Dobrze wyposażona i nowoczesna placówka	0	0
Syn sam wybrał zawód (inne)	1	4

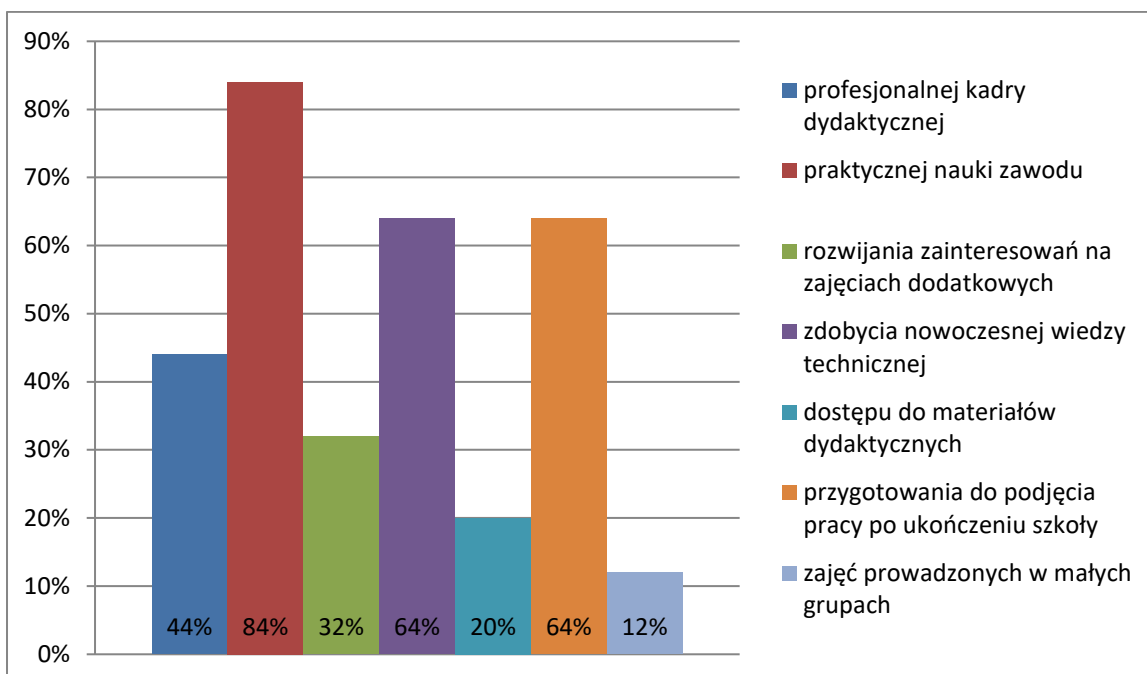
Wykres 16. Jakie czynniki według Pani/Pana były brane pod uwagę przy wyborze szkoły? - źródło opracowanie własne.

Przy wyborze szkoły głównymi czynnikami decydującymi była bliskość miejsca zamieszkania za tym wyborem opowiedziało się 28% ankietowanych rodziców. 88% opowiedziało się, że istotne jest zdobycie odpowiednich kwalifikacji. Dla wielu rodziców-24%ważnym elementem w wyborze stanowiła opinia o szkole. A w dalszej kolejności 4%zdawalność matur. Dla respondentów zupełnie nie istotna była pozycja szkoły w rankingach oraz czy placówka jest dobrze i nowocześnie wyposażona- nikt z ankietowanych nie zaznaczył tej odpowiedzi. Jedna osoba zaznaczyła, że syn sam decydował (kolumna inne).

3. Oczekiwania rodziców

Tabela 18. Czego oczekuje Pan/Pani od szkoły, w której uczy się syn/córka

Odpowiedzi	Ilość badanych	% badanych
Profesjonalnej kadry dydaktycznej	11	44
Praktycznej nauki zawodu	21	84
Rozwijania zainteresowań na zajęciach dodatkowych	8	32
Zdobycia nowoczesnej wiedzy technicznej	16	64
Dostępu do materiałów dydaktycznych	5	20
Przygotowania do podjęcia pracy po ukończeniu szkoły	16	64
Zajęć prowadzonych w małych grupach	3	12

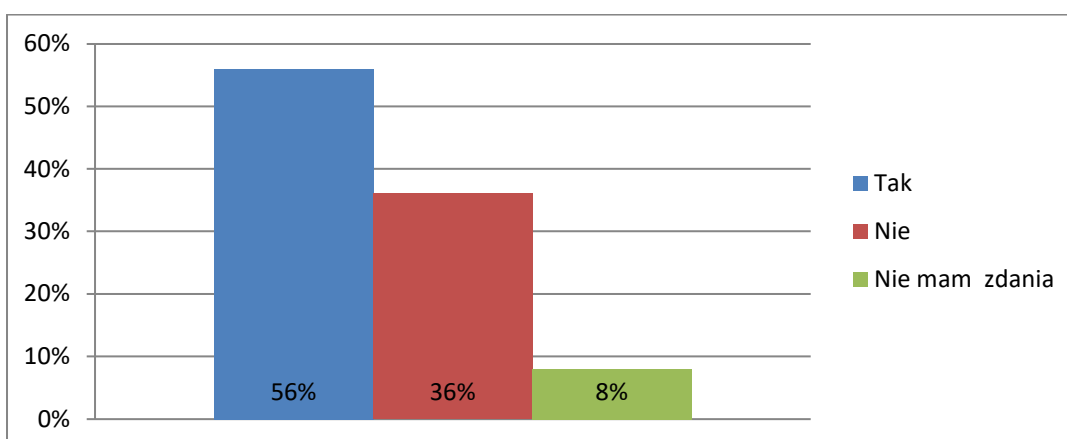
Wykres 17. Czego oczekuje Pan/Pani od szkoły, w której uczy się syn/córka?- źródło opracowanie własne.

Powyższy wykres przedstawia oczekiwania jakie mają ankietowani rodzice w stosunku do szkoły. Wynik badań pokazuje, że największe oczekiwania rodzice kładą na praktyczną naukę zawodu- 88% ankietowanych i rozwijanie zainteresowań na zajęciach dodatkowych i przygotowanie do podjęcia pracy po ukończeniu szkoły-64% ankietowanych.

4. Motywowanie do dalszej nauki

Tabela 19. Czy szkoła inspiruje dziecko do dalszej nauki?

Odpowiedzi	Ilość badanych	% badanych
Tak	14	56
Nie	9	36
Nie mam zdania	2	8

Wykres 18. Czy szkoła inspiruje dziecko do dalszej nauki?- źródło opracowanie własne.

Większość rodziców odpowiedziało, że szkoła inspiruje dzieci do dalszej nauki (w domyśle studia, inne formy nauki, czy doskonalenia). Niepokojące są jednak dane dotyczące

reszty ankietowanych rodziców, które wyrażają opinię, że szkoła nie zachęca do dalszej nauki.

5. Atuty szkoły

Tabela 20. Co Pana/Pani zdaniem jest największym atutem szkoły?

Odpowiedzi respondentów	Ilość udzielonych odpowiedzi
Dobra atmosfera w szkole	3
Zdawalność i zajęcia praktyczne	1
Wykwalifikowana kadra nauczycielska	5
Dobry i stały kontakt z nauczycielami	1
Warsztaty	1
Wysoka jakość wykonania	1
Zaangażowanie kadry ,wyjazdy edukacyjne, zajęcia dodatkowe	1
Praktyczna nauka zawodu	2
Bardzo dobra współpraca szkoły z uczniem	1
Przygotowanie do zawodu, kadra nauczycielska, zajęcia dodatkowe oraz unijne	1
Zajęcia praktyczne i zdawalność	1
Poszerzanie wiedzy	1
Zaplecze praktycznej nauki zawodu	1
Wybór różnych kierunków nauczania	1
Praktyki zorganizowane przez szkołę i zajęcia dodatkowe	1
Erasmus+ EUROPA BEZ GRANIC, wyjazdy na targi motoryzacyjne	1
Tradycja zawodowa oraz zauważalne dobro ucznia.	1
Profesjonalna kadra nauczycieli oraz troska o ucznia, dostęp do dziennika elektronicznego.	1

To pytanie dawało możliwość swobodnej wypowiedzi na zadane pytanie. Ze względu na zróżnicowany rozkład odpowiedzi trudno je przedstawić na wykresie. Powielily się odpowiedzi badanych, dotyczące wykwalifikowanej kadry nauczycielskiej-5 takich samych odpowiedzi, atmosfery panującej w szkole - 3 odpowiedzi i praktycznej nauki zawodu- 2 takie same wypowiedzi.

6. Nowoczesna szkoła zawodowa

Tabela 21. Jak Pana/Pani zdaniem powinna wyglądać nowoczesna szkoła zawodowa?

Odpowiedzi respondentów	Ilość udzielonych odpowiedzi
Dobrze wyposażona z wykwalifikowaną kadrę nauczycieli	1
Tak jak teraz	1
Więcej zajęć praktycznych niż teoretycznych	3
Otwarta na nowinki technologiczne.	1
Ciekawe zajęcia dodatkowe, kursy, szkolenia zawodowe	1
Powinno się korzystać z większej liczby materiałów formie cyfrowej	1
Z dostępem do praktyk ,technicznymi urządzeniami	1

Dobre i nowoczesne wyposażenie placówki	2
Powinna posiadać sprzęt na którym uczniowie mogliby się uczyć. Teorie żeby wpać podczas praktyki.	1
Z dostępem do sprzętu, praktyk, zaangażowaną kadra I wymaganiami edukacyjnymi	1
nie mam zdania	3
Wyposażona w komputery, zaplecze technicznej nauki zawodu , kadra dydaktyczna o podejściu rozwojowym swoim i uczniów, zachęty do nauki w postaci wyjazdów do zakładów i firm w krajach europejskich	1
Nowoczesna szkoła powinna być zaopatrzona w tablice interaktywne zsynchronizowane z komputerami uczniów. Podręczniki cyfrowe.	1
Z dobrymi, sympatycznymi nauczycielami	1
Powinien być większy dostęp do wiedzy w Internecie ,lekcje praktyczne powinny być oparte na tematyce kierunku wybranego zawodu, unowocześnienie maszyn do nauki praktycznej żeby iść na bieżąco z technologią .	1
Nowoczesna szkoła zawodowa powinna uczyć nowości, posiadać nowy sprzęt (dostosowany do obecnych czasów), zachęcać młodych ludzi do zdobywania wiedzy, motywować.	1
Powinna mieć dostęp do nowoczesnych technologii dydaktycznych, praktyki w nowoczesnych warsztatach	1
Zapewnienie zdobycia wiedzy praktycznej i teoretycznej.	1
Dostęp do WiFi, nowoczesne programy komputerowe	1
Kompetentna kadra przygotowana merytorycznie oraz pedagogiczne z aspektem socjologicznych. W takiej szkole powinien być również nowoczesny warsztat praktycznej nauki zawodu dla każdego kierunku.	1

Pytanie 6 było pytaniem otwartym stąd zróżnicowany rozkład odpowiedzi. Przedstawia je tabela 22. W trzech przypadkach odpowiedzi się pokrywały. Rodzice uważają, że powinno być więcej zajęć praktycznych niż teoretycznych, placówka powinna być dobrze i nowocześnie wyposażona. Trzech ankietowanych nie ma zdania, jak powinna wyglądać nowoczesna szkoła zawodowa.

3.4.1 Wnioski z ankiety dla rodziców

- Rodzice mają wpływ na wybór szkoły.
- Dla rodziców najważniejsze jest, aby ich dzieci zdobyły kwalifikacje zawodowe i odpowiednie umiejętności praktyczne potrzebne do podjęcia pracy po ukończeniu szkoły.
- Rodzice uważają, że zajęcia powinny być bardziej praktyczne niż teoretyczne.
- Rodzice zwracają również uwagę, że w szkole pracownie powinny być bardziej wyposażone, a szkoła powinna mieć dostęp do nowoczesnych technologii.
- Szkoła powinna być wyposażona w komputery, zaplecze technicznej nauki zawodu.
- Kadra dydaktyczna powinna mieć podejście rozwojowe.

- Zachętę do nauki uczniowie powinni czerpać z wyjazdów do zakładów i firm w krajach europejskich, aczkolwiek należy zastanowić się, nad innym sposobem motywowania uczniów do dalszej nauki.

3.5 Wywiad z dyrektorem szkoły

Wywiad z wicedyrektorem ZSZ nr 2 w Skierniewicach. Pani wicedyrektor pełni swoją funkcję od 2018 roku. Do jej obowiązków należy min. organizacja kształcenia zawodowego w Zespole. Oprócz pełnionej funkcji od 21 lat jest nauczycielem chemii i teoretycznych przedmiotów zawodowych. Prywatnie, kochająca mama trójki dzieci i żona. Zdaniem kolegów i koleżanek z pracy, bardzo dobry i kochany człowiek.

- Pani dyrektor, co według Pani jest największym problemem kształcenia zawodowego?

- *Największym problem szkolnictwa zawodowego jest brak wykwalifikowanej kadry, ale głównie mam na myśli, kadry młodych osób. To po pierwsze. Po drugie uważam, że jest wypalenie zawodowe wśród osób już pracujących, długo pracujących. To wypalenie zawodowe niekoniecznie jest związane ze zmianami w oświacie jakie nam towarzyszą, może być to związane, z nierealnymi oczekiwaniami, które prowadzą do swego rodzaju rozczarowania. Takie odniosłam wrażenie po ostatnich dwóch latach, od kiedy jestem vice dyrektorem szkoły. Wiele osób chciałoby działać, ale są przez nas (w domyśle kierownictwo szkoły) blokowani z wielu powodów np. bo nie ma pieniędzy, nie ma wyposażenia, albo nie pozwalają na to przepisy oświatowe. Stąd rozczarowanie, które obniża morale.*

- Czy oprócz tego problemu o którym Pani mówi, są jeszcze inne, które Pani dostrzega?

- *To z czym ja się spotkałam blisko, to problem współpracy z pracodawcami. Jest ona bardzo utrudniona. Co uważam, powinno iść w odwrotnym kierunku, bo to pracodawcy powinni zabiegać o ucznia, a nie uczeń prosić się, aby pracodawca przyjął go na praktyki.*

- Czyli rozumiem, że szkoła podejmuje działania w celu uzyskania wsparcia zewnętrznych instytucji rynku pracy?

- *Chodzi o rozmowy z pracodawcami?*

- **Tak**

- *Bardzo dużo takich rozmów wykonaliśmy, dzięki temu od nowego roku szkolnego mamy klasy patronackie. Jedną klasę w zawodzie technik elektryk pod patronatem firmy Elin i jedną klasę w zawodzie technik fotografii i multimediiów pod patronatem zakładu fotograficznego Milejka. Na razie to nam się udało. Nie każdy od razu da się przekonać. Ci pracodawcy*

chętnie do tego przystąpili, ale mają także swoje oczekiwania. Liczą na to, że uczniowie wrócą do nich w postaci dobrego pracownika.

- Czy uważa Pani, że obecna struktura jaką przybrało szkolnictwo zawodowe jest dobrą strukturą?

- Chodzi o dualny system?

- Tak, pytam o szkoły branżowe

- Dualizm wkrótce pojawi się nie tylko w technikum, ale i na wyższych uczelniach. Ponieważ daje możliwość uzyskania praktycznych i teoretycznych kwalifikacji jednocześnie. Wykonując działania z pracodawcą jest łatwiej, niż bazowanie na suchej teorii, to po pierwsze, a po drugie, to są same korzyści. Natychmiastowe podjęcie pracy bez specjalnego zdobywania doświadczenia i wdrażania się do zawodu. Bo jeżeli uczeń jest u pracodawcy, to konkretnie jest przyuczany do zawodu, który ma w przyszłości wykonywać.

- Czyli przyniesie to efekty w przyszłości?

- Moim zdaniem przyniesie. Chociaż znowu pojawia się problem. Jeżeli dajemy ucznia na naukę dualną do pracodawcy, to jak rozwiązać sprawę finansów? To jest obciążenie dla samorządu. Dlatego samorzady nie chcą, aby uczniowie szli na naukę praktyczną i teoretyczną zawodu do pracodawcy. Z drugiej jednak strony, nauczyciel prowadzący zajęcia zawodowe traci godziny i etat. I jest jeszcze jedna rzecz. Jest coraz mniej nauczycieli od przedmiotów zawodowych i myślę że wcześniej czy później ten dualizm wejdzie, bo nie będzie innego wyjścia, bo nie będzie kto miał uczyć przedmiotów zawodowych.

- W jaki sposób Pani zdaniem powinno się zwiększać prestiż szkolnictwa zawodowego? I czy jesteśmy w stanie, bo jak wiemy szkolnictwo zawodowe mocno straciło na wartości w stosunku do szkół ogólnokształcących?

Promowanie szkół zawodowych- to podstawa! Myślę, że w tym roku się to trochę uwidoczniło. Przyznam, że to trudna sytuacja. Uczniowie, którzy idą do szkół zawodowych- niekoniecznie branżowych, mam na myśli także technika, są środowisku uważani za gorszych, w porównaniu z tymi uczniami, którzy idą do liceum. Mimo, że tak naprawdę ukończyć technikum jest dużo trudniej niż ukończyć liceum ogólnokształcące. Mentalność ludzi to powoduje...To przykre.

- Jakie cele sobie Pani stawia w kierowaniu Zespołem Szkół Zawodowych nr 2?

- Ja? Stawiam na rozwój! Np. na umożliwienia nauczycielom zdobywania większych i szerszych kwalifikacji zawodowych. Na projekty unijne, które wpływają na duży rozwój szkoły. Na zdobywanie dodatkowych kwalifikacji przez uczniów, poprzez odbywanie takich kursów, które kończą się certyfikatami, które będą się liczyły w całej Unii Europejskiej. Przede wszystkim stawiam na młodość! Starsi się wypalają zawodowo, młodzi są bardziej chętni do pracy, mają super pomysły, co zresztą u nas w szkole widać.

- Jak według Pani będzie wyglądał Zespół Szkół Zawodowych nr 2 za 20 lat?

Uważam, że każda jedna szkoła, nie tylko nasza. Uważam, że szkoły będą elektroniczne. Już czas zdalnej pracy pokazuje, że podstawą jest i będzie komputer, komputer i jeszcze raz komputer. Marzy mi się żeby pracownie były doposażone, i żeby zawody były pod patronatem zakładów pracy ze Skierniewic i z okolic. Żeby uczniowie korzystali z tego, że się uczą konkretnego zawodu. Dlatego martwi mnie, że uczniowie uczą się zawodu, a po skończeniu szkoły wykonują zupełnie coś innego. Bo okazuje się, że minęli się z powołaniem, albo coś innego im się bardziej opłaca.

- W tej sytuacji pojawia się pytanie o zasadność doradztwa zawodowego w szkole?

- Dokładnie. Bardzo ważne jest doradztwo zawodowe, które jest w planie nauczania. To doradztwo musi być skuteczne. Trzeba z młodzieżą dużo rozmawiać, bo wydaje mi się, że niejeden więcej rozmawia i skorzysta z rozmów w szkole, niż w domu.

- Ale są przecież rodzice?

- Rodzice nie zawsze potrafią doradzić. Trzeba się orientować jaki jest rynek pracy. Jakie jest zapotrzebowanie na zawody. Na początku trzeba ten młody umysł pokierować, ale nic na siłę.

- Gdyby dysponowała Pani nieograniczonymi zasobami finansowymi i nie tylko, to co by Pani zrobiła w szkole?

- Podniosła pensje nauczycieli!(śmiech)Wtedy, może byłoby większe zaangażowanie i chęci do pracy? Wyposażyłabym pracownie! Wszystkie! Remonty i wyposażenia pracowni. Wprowadziłabym podziały na małe grupy, mniejsza liczebność w klasach. Wtedy, zatrudniłabym więcej nauczycieli. Ja bym cały czas rozbudowywała (śmiech).

- Dziękuję za rozmowę.

- Dziękuję.

Zakończenie

Współczesna szkoła zawodowa czyli jaka? Przede wszystkim współczesna szkoła zawodowa powinna realizować kształcenie zawodowe o wysokiej jakości. Jest to tożsame z kształtowaniem odpowiednich kompetencji zawodowych opisanych w podstawach programowych kształcenia w zawodzie oraz rozwijania kompetencji personalnych i społecznych niezbędnych do zdobywania i podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Współczesna szkoła zawodowa powinna bacznie obserwować rynek pracy i dostosowywać ofertę edukacyjną do jego wymogów. Taka szkoła powinna być wszechstronna dawać różne możliwości kształcenia, umożliwiać zdobywanie dodatkowych uprawnień i certyfikatów przez wszystkich uczniów, również tych ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Wypuszczać absolwentów konkurencyjnych na rynku pracy z rozwiniętymi podstawami przedsiębiorczości, aby aktywnie uczestniczyli w życiu gospodarczym. Solidnie przygotowywać do egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe i wyciągać wnioski z analizy losów absolwentów.

Przedstawione w niniejszej pracy badania pokazują tylko fragment tematyki związanej z kształceniem zawodowych. Zdecydowanie analiza nie jest pełnym obrazem sytuacji. Pomimo wielu problemów jakie spotyka na swojej drodze szkoła zawodowa, pocieszający jest fakt, że w ostatnich latach zwiększa się popularność techników. Bez wątplenia jest to efekt zmieniającego się nastawienia absolwentów szkół podstawowych do szkół zawodowych, przy jednoczesnym dążeniu do szkół dobrych, oferujących pełne wykształcenie średnie. Jednak nadal profile kształcenia oferowane przez szkoły zawodowe są niezgodne z potrzebami rynku pracy. Nie zawsze samorządy są przychylnie otwieraniu nowych kierunków nauczania w szkołach (pomimo zapotrzebowania na zawody), ponieważ wiąże się to z ogromnymi kosztami wdrożenia i utrzymania danego zawodu. A przecież szkolnictwo zawodowe nadal pozostaje istotnym ogniwem kształcenia kadr dla gospodarki narodowej.

Bibliografia

1. **Rachuba K** *Metodologia badań nad edukacją* Wydawnictwo Akademickie i Literackie, Warszawa 2008.
2. **Bruzda A., Pawlata K.,** *Barometr zawodów 2020. Raport podsumowujący badanie w województwie łódzkim.* Kraków, 2019
3. **Bulkowski K., Grygiel P., Humenny G., Kłobuszewska M., Sitek M., Stasiowski, J. Żółtak T.,** *Absolwenci szkół zawodowych z roku szkolnego 2016/2017. Raport z pierwszej rundy monitoringu losów edukacyjno-zawodowych absolwentów szkół zawodowych,* Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych, 2019
4. **Chłudziński M., Brosz K., Bosk K.,** *Szkolnictwo zawodowe i techniczne w Polsce. Diagnoza i propozycje rozwiązań programowych,* Fundacja Republikańska, Warszawa 2012.
5. **Dolaczyńska J., Jura M., Modranka E., Trojanowski B., Zalega B.** *Analiza sytuacji szkolnictwa zawodowego w województwie łódzkim,* „funduszeuropejskie.pl”, Łódź 2017
<http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/39180/Analiza-sytuacji-szkolnictwa-zawodowego.pdf>
6. **Gładysz A.,** *Oświata – kultura – nauka w latach 1947–1959,* Warszawa – Kraków 1981
7. **Górniak J. (red.)** *Polski rynek pracy – wyzwania i kierunki działań na podstawie badań Bilans Kapitału Ludzkiego 2010–2015* Warszawa – Kraków: Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, 2015
8. **Kolczyński P. ,** *Szkolnictwo zawodowe musi połączyć siły z biznesem,* „dziennik.pl” 09.10.2019 (aktualizacja 08.11.2019)
9. **Kwiatkowski S.,** *Szkoły zawodowe muszą uatrakcyjnić ofertę, by przyciągnąć dobrych nauczycieli,* „Prawo.pl”, 12.08.2019, <https://www.prawo.pl/oswiata/reforma-szkolnictwa-zawodowego-a-status-nauczyciela,456946.html>
10. **Linert S,** *Przyszłość i rola kształcenia zawodowego w Polsce w świetle przemian społeczno-gospodarczych i oczekiwań dynamicznie zmieniającego się rynku pracy,* „eko-proj-edu.pl” <http://www.eko-proj-edu.pl/pliki/Edukacja>
11. **Łada A.(red.),** *Rynek pracy wyzwaniem, kształcenie zawodowe szansą,* „ahk.pl” Warszawa: 2017.
12. **Radanowicz E., Górkiewicz K.,** *Po co jest szkoła?,* „Edunews”, 15.01.2017
<https://www.edunews.pl/system-edukacji/szkoly/3729-po-co-jest-szkola>
13. **Szłosek F,** *Współczesne problemy kształcenia zawodowego w Polsce,* „Meritum” Mazowiecki Kwartalnik Edukacyjny 2017 , 1 (44)
14. **Wenclik M.,** *Model wsparcia szkolnictwa zawodowego. Budowanie lokalnej sieci współpracy wyzwaniem lokalnej i regionalnej polityki edukacyjnej,* „Studia z Polityki Publicznej”, 2018, nr 1(17)
15. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego* Na podstawie art. 46 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – *Prawo oświatowe* (Dz. U. z 2018 r. poz. 996, 1000, 1290, 1669 i 2245)
16. *Ustawa z dnia 21 listopada 2001 roku o zmianie ustawy Karta nauczyciela, ustawy o systemie oświaty oraz ustawy -Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego,* Dz.U. z 2001, nr 11, poz. 161

Wykaz tabel

Tabela 1. Jesteś uczniem klasy w zawodzie?.....	19
Tabela 2. Dlaczego zdecydowałeś się na naukę w Zespole Szkół Zawodowych nr 2 w Skierniewicach?	20
Tabela 3. Poziom zaangażowania nauczycieli przedmiotów zawodowych według uczniów. 20	
Tabela 4. Czy zajęcia z przedmiotów zawodowych spełniają Twoje oczekiwania?.....	21
Tabela 5. Wypowiedzi ankietowanych uzasadniające wypowiedź dlaczego szkoła nie spełnia oczekiwań ankietowanego	22
Tabela 6. Czy uważasz, że pracownie przedmiotowe są odpowiednio wyposażone?.....	24
Tabela 7. Jakie dodatkowe wyposażenie powinno znaleźć się w pracowniach przedmiotów zawodowych?.....	24
Tabela 8. Czy szkoła umożliwia zdobywanie dodatkowych umiejętności/kwalifikacji?.....	25
Tabela 9. Jakie dodatkowe kwalifikacje/umiejętności można zdobywać w szkole.....	26
Tabela 10. Jakie umiejętności/kwalifikacje chciałbyś zdobyć w szkole?.....	27
Tabela 11. Na ile oceniasz swoje zaangażowanie w naukę	28
Tabela 12. Czy poszerzasz swoją wiedzę techniczną poza szkołą?.....	29
Tabela 13. Jak oceniasz relacje między uczniami a nauczycielami?.....	29
Tabela 14. Co uważasz za największy plus szkoły?	30
Tabela 15. Jak twoim zdaniem powinna wyglądać nowoczesna szkoła zawodowa?.....	31
Tabela 16. Czy miał/a Pan/Pani wpływ na wybór szkoły przez syna/córkę?.....	34
Tabela 17. Jakie czynniki według Pani/Pana były brane pod uwagę przy wyborze szkoły? ..	34
Tabela 18. Czego oczekuje Pan/Pani od szkoły, w której uczy się syn/córka.....	35
Tabela 19. Czy szkoła inspiruje dziecko do dalszej nauki?.....	36
Tabela 20. Co Pana/Pani zdaniem jest największym atutem szkoły?.....	37
Tabela 21. Jak Pana/Pani zdaniem powinna wyglądać nowoczesna szkoła zawodowa?.....	37

Wykaz wykresów

Wykres 1. Rozkład respondentów w podziale na kierunek kształcenia	19
Wykres 2. Dlaczego zdecydowałeś się na naukę w Zespole Szkół Zawodowych nr 2 w Skierniewicach?	20
Wykres 3. Zaangażowanie nauczycieli przedmiotów zawodowych w nauczanie młodzieży .	21
Wykres 4. Czy zajęcia z przedmiotów zawodowych spełniają Twoje oczekiwania? .	21
Wykres 5. Rozkład wypowiedzi ankietowanych uzasadniających wypowiedź dlaczego szkoła nie spełnia oczekiwań ankietowanego.....	23
Wykres 6. Czy uważasz, że pracownie przedmiotowe są odpowiednio wyposażone.	24
Wykres 7. Rozkład odpowiedzi dotyczący dodatkowego doposażenia w pracowniach przedmiotów zawodowych	25
Wykres 8. Czy szkoła umożliwia zdobywanie dodatkowych umiejętności/kwalifikacji?.	25
Wykres 9. W jaki sposób szkoła umożliwia zdobywanie dodatkowych umiejętności/kwalifikacji.....	27
Wykres 10. Jakie umiejętności/kwalifikacje chciałbyś zdobyć w szkole?.....	28
Wykres 11. Na ile oceniasz swoje zaangażowanie w naukę?.....	28
Wykres 12. Czy poszerzasz swoją wiedzę techniczną poza szkołą?	29
Wykres 13. Jak oceniasz relacje między uczniami a nauczycielami?	29
Wykres 14. Co uważasz za największy plus szkoły?	31
Wykres 15. Czy miał/a Pan/Pani wpływ na wybór szkoły przez syna/córkę?	34
Wykres 16. Jakie czynniki według Pani/Pana były brane pod uwagę przy wyborze szkoły?.	35
Wykres 17. Czego oczekuje Pan/Pani od szkoły, w której uczy się syn/córka?	36
Wykres 18. Czy szkoła inspiruje dziecko do dalszej nauki?	36

Oświadczenie

o samodzielnym napisaniu pracy

Oświadczam, że niniejszą pracę przygotowałam samodzielnie. Wszystkie dane, istotne myśli i sformułowania pochodzące z literatury (przytoczone dosłownie lub niedosłownie) są opatrzone odpowiednimi odsyłaczami. Praca ta nie była w całości ani w części, która zawierałaby znaczne fragmenty przedstawione w pracy jako oryginalne (wyniki badań empirycznych, obliczenia, spostrzeżenia, oceny, wnioski, propozycje itp.) przez nikogo przedłożona do żadnej oceny i nie była publikowana.

Oświadczam, że tekst pracy dyplomowej na nośniku elektronicznym jest identyczny z tekstem wydrukowanym i nie zawiera znaków niewidocznych na wydruku.